

ФІНАНСИ

ПРАКТИКУМ

*для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
спеціальностей 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
071 «Бухгалтерський облік та оподаткування»*

ХАРКІВ 2020

Практикум з дисципліни «Фінанси» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальностей 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» 071 «Бухгалтерський облік та оподаткування» [Електронний ресурс] / Укладачі: І.А. Бігдан, О.М. Іванюта. – Х.: ХДУХТ, 2020. – 124 с.

Укладачі: О. П. Близнюк, О.М. Іванюта

Рецензент: Бугрименко Р.М.

Кафедра фінансів та обліку

Практикум з дисципліни «Фінанси» розглянуто та затверджено на засіданні кафедри фінансів та обліку

Протокол № 6 від «21» квітня 2020 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної Ради Навчально наукового інституту економіки і фінансів Харківського державного університету харчування та торгівлі

© Близнюк О.П., О.М. Іванюта, укладачі, 2020

© Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2020

ЗМІСТ

Передмова	4
Тема 1 Предмет фінансової науки як пізнання сутності фінансів ...	5
Тема 2 Генезис і еволюція фінансів	12
Тема 3 Становлення та розвиток фінансової науки	16
Тема 4 Фінансове право і фінансова політика	19
Тема 5 Податки. Податкова система	25
Тема 6 Бюджет. Бюджетна система	31
Тема 7 Бюджетний дефіцит	38
Тема 8 Державний кредит	44
Тема 9 Місцеві фінанси. Бюджетний федералізм і фінансове вирівнювання	55
Тема 10 Соціальні позабюджетні фонди	61
Тема 11 Фінанси суб'єктів господарювання.....	66
Тема 12 Фінанси домогосподарств	71
Тема 13 Страхування. Страховий ринок	76
Тема 14 Фінансовий ринок	81
Тема 15 Фінансовий менеджмент	90
Тема 16 Міжнародні фінанси	95
Тема 17 Фінансова безпека держави	101
Тема 18 Фінанси країн з розвиненою ринковою економікою	106
Тема 19 Фінанси Європейського Союзу	111
Рекомендована література	114

ПЕРЕДМОВА

Реформування економічної системи України висуває нові вимоги до підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних дослідити економічні процеси, зрозуміти суть і тенденції розвитку фінансових відносин, розробити шляхи фінансової стабілізації держави.

На теперішній час у підручниках з фінансів спостерігаються деякі розбіжності в тлумаченні предмета фінансів, фінансової системи, її структури, ролі та місця позабюджетних фондів, страхування, фінансів населення та інших категорій. На основі результатів досліджень вітчизняної та зарубіжної спеціальної літератури і діючої практики автори цього підручника виклали своє бачення дискусійних питань з урахуванням сьогодення.

Метою підручника є формування базових знань з теорії фінансів, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- і мікрорівнях як теоретичної основи фінансової політики і розвитку фінансової системи.

У представленому підручнику особлива увага приділяється вивченню теоретичних засад функціонування й розвитку фінансів, складових фінансової системи держави, форм і видів фінансових ресурсів, фінансового механізму, системи управління державними фінансами в Україні. Розглядається бюджетна система та бюджетна політика, характеризується склад та структура доходів і видатків державного бюджету. Розкриваються такі поняття, як місцеві фінанси, фінансовий ринок, управління державним боргом, соціальні позабюджетні фонди, їх роль у фінансовій системі.

Курс «Фінанси» є нормативною дисципліною за навчальними планами економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Підручник відповідає освітньо-професійній програмі підготовки бакалавра галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» за напрямом підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» та включає 10 кредитів на 360 годин.

Матеріал у підручнику викладений таким чином, щоб зробити його зрозумілим та більш ефективним для сприйняття студентами. Для цього використані окремі методичні прийоми: найбільш важливі визначення в тексті виділені фоном, ключові поняття та терміни винесені в окремий розділ – глосарій. Після кожного розділу наведено практикум, який складається з плану семінарських занять, тем рефератів, тестів, контрольних запитань, термінологічного диктанту, задач і відповідей до них, а також перелік рекомендованої літератури.

Тема 1

ПРЕДМЕТ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ ЯК ПІЗНАННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСІВ

План семінарського заняття

1. Характерні ознаки фінансів та фінансових відносин.
2. Фінанси у системі ринкових відносин, соціально-економічна сутність фінансів.
3. Функції фінансів.
4. Фінансові категорії.

Теми рефератів

1. Фінанси як історична категорія.
2. Соціально-економічна сутність і функції фінансів.
3. Фінанси України в умовах реформ.
4. Роль та значення державних фінансів.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте передумови виникнення фінансів.
2. Розкрийте соціально-економічну сутність фінансів.
3. Надайте визначення терміну «фінанси».
4. Порівняйте два терміни: «гроші» і «фінанси». Чим вони відрізняються?
5. Чи всі грошові відносини є фінансовими? Поясніть відповідь.
6. Назвіть суб'єкти фінансових відносин.
7. Розкрийте сутність та принцип здійснення розподільчої функції фінансів.
8. Як реалізується контрольна функція фінансів?
9. Охарактеризуйте фінанси як економічну категорію.
10. Що таке власний і позиковий капітал підприємства?
11. Чим відрізняються основні засоби від основних виробничих засобів?
12. Дайте визначення оборотному капіталу.
13. Охарактеризуйте прибуток підприємства як фінансову категорію.
14. Дайте визначення амортизації.
15. Що таке собівартість?
16. Розкрийте сутність рентабельності.
17. Що таке державний бюджет?
18. Охарактеризуйте державний кредит як фінансову категорію.
19. Чим відрізняється державний кредит від державного боргу?
20. Назвіть позабюджетні цільові фонди.
21. Які функції у позабюджетних цільових фондів?

Тести

1. Фінанси являють собою:

- 1) гроші;
- 2) економічні відносини які пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фондів грошових коштів;
- 3) економічні відносини, які пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції;
- 4) грошові потоки.

2. Фінанси виконують функцію:

- 1) міри вартості;
- 2) розподільчу;
- 3) стимулюючу;
- 4) контрольну.

3. До сфери фінансових відносин належить:

- 1) виплата заробітної платні робітникам;
- 2) сплата податків підприємствами;
- 3) повернення боргу між друзями;
- 4) купівля продуктів у супермаркеті;
- 5) сплата внесків у фонд соціального страхування.

4. Для фінансових відносин характерним є рух коштів, а саме:

- 1) поворотний та сплатний;
- 2) примусовий, обов'язковий, безповоротний та безоплатний;
- 3) безповоротний та сплатний.

5. Фінансові відносини охоплюють:

- 1) сферу матеріального виробництва;
- 2) невиробничу сферу;
- 3) як виробничу, так і невиробничу сфери.

6. Розподільча функція фінансів здійснюється з:

- 1) первинним розподілом ВВП та НД;
- 2) вторинним розподілом (перерозподілом) ВВП та НД;
- 3) розподілом та перерозподілом ВВП та НД через фінансову систему;
- 4) контролем за розподілом ВВП до відповідних фондів.

7. Взаємозв'язок між грошовими та фінансовими відносинами полягає в тому, що:

- 1) фінансові відносини є передумовою виникнення грошових відносин;
- 2) всі грошові відносини є фінансовими;
- 3) всі фінансові відносини є грошовими.

8. Фінансові ресурси – це:

- 1) грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу та використання ВВП за певний період;
- 2) економічні відносини, що формуються під час створення та розподілу грошових доходів (накопичень) у держави та господарюючих суб'єктів;
- 3) сукупність централізованих і децентралізованих фондів цільового призначення.

9. Чим відрізняються фінанси від грошей?

- 1) змістом;
- 2) функціями;
- 3) змістом і функціями;

10. Функції фінансів – це засіб прояву:

- 1) сутності фінансів;
- 2) суспільного призначення фінансів;
- 3) усі відповіді правильні.

11. Фінансові відносини виникають:

- 1) на стадії обміну;
- 2) на стадії виробництва;
- 3) усі відповіді правильні.

12. Наявність фінансових відносин у державі є:

- 1) суб'єктивним фактором;
- 2) об'єктивною необхідністю.

13. Суб'єктами фінансових відносин є:

- 1) валовий внутрішній продукт;
- 2) держава, підприємства, громадяни;
- 3) доходи, податки, збори.

14. Фінанси – це:

- 1) грошові фонди населення, підприємств, держави;
- 2) сукупність відносин, пов'язаних зі створенням, розподілом і використанням фондів фінансових ресурсів;
- 3) сукупність відносин, пов'язаних зі створенням, розподілом і перерозподілом ВВП;
- 4) всі відповіді правильні.

15. Фінанси підприємницьких структур – це:

- 1) прибуток підприємства;
- 2) різноманітні фонди фінансових ресурсів підприємства;
- 3) гроші, що надійшли на поточний рахунок в банку підприємства.

16. Власний капітал підприємства складається із:

- 1) статутного капіталу;
- 2) статутного капіталу, додаткового та резервного капіталу;
- 3) статутного капіталу, додаткового та резервного капіталу, нерозподіленого прибутку.

17. Позиковий капітал – це:

- 1) частина активів підприємства, що профінансована кредиторами всіх видів;
- 2) частина активів підприємства, що формується за рахунок акціонерного капіталу;
- 3) частина активів підприємства, що формується за рахунок власних коштів;
- 4) частина активів підприємства, що формується за рахунок фінансових ресурсів банку та акціонерного капіталу.

18. Основні виробничі засоби – це:

- 1) матеріальні активи, чий очікуваний термін корисного використання становить понад один рік, або які використовуються в процесі виробничого циклу, що триває більш одного року;
- 2) матеріальні активи, які беруть участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому натуральну форму;
- 3) матеріальні активи, які споживаються в одному виробничому циклі;
- 4) всі відповіді правильні.

19. Сума амортизаційних відрахувань залежить від:

- 1) прибутку підприємства;
- 2) балансової вартості основних засобів;
- 3) собівартості продукції;
- 4) структури основних виробничих засобів;
- 5) норм і методів нарахування амортизації;
- 6) все відповіді правильні.

20. Прибуток підприємства – це:

- 1) сума коштів, які надійшли на поточний рахунок в банку або касу підприємства;
- 2) фінансова категорія, яка виражає грошову вартість реалізованого чистого доходу;
- 3) фінансова категорія, яка виражає фінансові відносини між постачальниками та споживачами товару.

21. На собівартість відносяться:

- 1) поточні витрати, витрати на оплату праці, відрахування в централізовані цільові фонди, непрямі податки, амортизація основних засобів і нематеріальних активів;

2) матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування в централізовані цільові фонди, амортизація основних засобів і нематеріальних активів;

3) матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація основних засобів і нематеріальних активів;

22. Рентабельність залежить від:

- 1) прибутку підприємства;
- 2) обсягу реалізації продукції;
- 3) поточних витрат;
- 4) всі відповіді правильні.

23. Джерелом створення фінансових ресурсів держави є:

- 1) валовий внутрішній продукт (ВВП);
- 2) податкові надходження від фізичних та юридичних осіб;
- 3) податкові надходження від фізичних, юридичних осіб та зовнішні і внутрішні позики держави.

24. Місцевими бюджетами визнаються:

- 1) бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах і бюджети місцевого самоврядування;
- 2) бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, міські, районні бюджети, бюджети районів у містах і бюджети місцевого самоврядування;
- 3) обласні, міські, районні бюджети, бюджети районів у містах і бюджети місцевого самоврядування.

25. Зведений бюджет України включає:

- 1) показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим і зведених бюджетів областей та міст Києва і Севастополя;
- 2) показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим і зведених бюджетів областей;
- 3) показники Державного бюджету України, зведених бюджетів областей та міст Києва і Севастополя.

26. Кредиторами держави можуть бути:

- 1) НБУ та комерційні банки;
- 2) міжнародні фінансові організації та уряди інших держав;
- 3) фізичні особи;
- 4) всі відповіді правильні.

27. У сфері міжнародних економічних відносин держава виступає в ролі:

- 1) кредитора;
- 2) позичальника;
- 3) гаранта;

Завдання 2

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих:

1. Всі фінансові відносини є грошовими, але не всі грошові відносини є фінансовими.
2. Фінанси – це сукупність грошових відносин, що виникають у процесі створення валового внутрішнього продукту.
3. Фінанси виконують функцію загального еквівалента – товару, який слугує вимірником вартості інших товарів, робіт і послуг.
4. Історичний розвиток фінансів відбувається виключно в економічному напрямку і залежить лише від рівня економічного розвитку держави.
5. Централізовані та децентралізовані фонди грошових коштів утворюються на основі розподілу валового внутрішнього продукту та національного доходу.
6. Матеріальними носіями фінансових відносин виступають фінансові ресурси.
7. Розподільча функція фінансів здійснюється через фінансову систему при розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту та національного доходу.
8. Контрольна функція фінансів реалізується через контроль за розподілом валового внутрішнього продукту на централізовані фонди грошових коштів.
9. За рахунок податків держава утворює фонд грошових коштів, за допомогою якого розширює державний попит і споживання.
10. Фінанси відрізняються від грошей за змістом та функціями, які вони здійснюють.

Тема 2

ГЕНЕЗИС І ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСІВ

План семінарського заняття

1. Генезис категорії фінансів
2. Передумови та фактори історичного формування фінансів.
3. Етапи еволюції фінансів.
4. Еволюція фінансів України.

Теми рефератів

1. Історична роль фінансів в економічному розвитку суспільства.
2. Основні закономірності розвитку фінансів в Україні.
3. Визначення сутності фінансів з точки зору філології та історії фінансової думки.
4. Державні фінанси зарубіжних країн ХХ століття.
5. Економічні умови виникнення й розвитку податкових систем.
6. Історичні аспекти еволюції бюджетної системи України.
7. Історичні аспекти оподаткування селянства в Україні.
8. Історія зародження національного страхового ринку.
9. Періодизація та етапи розвитку фінансової науки.
10. Роль фінансів у розвитку українського національного ринку.
11. Сучасне фінансове положення України.
12. Фінанси як економічна категорія: передумови і етапи виникнення, історичний розвиток категорії.

Контрольні запитання

1. Які існують ознаки фінансів як специфічної вартісної категорії?
2. Назвіть основні джерела формування фінансових ресурсів.
3. Розкрийте історичний розвиток терміну *financia*?
4. Якими факторами було обумовлено формування категорії «фінанси»?
5. Перелічіть головні історичні передумови виділення терміну «фінанси».
6. Чи можна стверджувати, що фінанси – це відносини, які не виходять за рамки розподільчого процесу? Доведіть своє ствердження.
7. Якими причинами обумовлено відмінність фінансів різних суспільно-економічних формацій?
8. Як вплинув перехід суспільства до товарно-грошових відносин на розвиток фінансів як економічної категорії?
9. Надайте характеристику кожному з етапів розвитку фінансів.

Завдання 1

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих:

1. Фінанси є історичною категорією, зміст якої суттєво змінюється із зміною загальних умов суспільного ладу.
2. Фінанси історично відіграють роль загального еквівалента і вимірюють витрати праці виробників.
3. Матеріальною основою існування та функціонування грошей є фінанси.
4. Фінанси – це відносини, які не виходять за рамки розподільчого процесу.
5. Розвиток суспільних відносин обумовив витіснення натуральних відносин грошовими.
6. Формування і використання грошових фондів держави є специфічним суспільним призначенням фінансів.
7. Фінанси та рівень їх розвитку не залежать від характеру відносин розподілу національного доходу держави.
8. В умовах панування натуральних відносин фінанси як система грошових відносин вже набули загального характеру.
9. Будь-яка держава завжди має широке коло джерел формування фондів, необхідних для реалізації своїх функцій.
10. Функціонування фінансів сприяє створенню і зростанню кредитних ресурсів.

Тести

1. Термін «*finis*» використовувався у грошових відносинах, що виникали між державою та населенням, і трактувався як:

- 1) умова кредитної угоди;
- 2) завершення грошового платежу;
- 3) документ про сплату мита.

2. Формування економічного терміну *financia* відбулося:

- 1) у X ст.;
- 2) у XII ст.;
- 3) у XV ст.

3. До однієї з найважливіших історичних передумов формування категорії фінансів у середньовіччі можна віднести:

- 1) виникнення поняття загальнодержавного фонду грошових коштів;
- 2) розвиток дипломатичних зв'язків між Західною Європою та країнами Близького Сходу;
- 3) інтенсивний розвиток сільського господарства та промисловості.

4. Фінанси можуть існувати тільки за наявності:

- 1) мануфактурного виробництва;
- 2) державного управління;
- 3) кредитно-лихварських відносин.

5. Який з перелічених факторів не відноситься до тих, що обумовлюють генезис категорії фінансів:

- 1) суспільний розподіл праці;
- 2) розвиток товарно-грошових відносин;
- 3) розвиток грошового господарства, чітке формування та використання основних функцій грошей;
- 4) відсутність незалежних суб'єктів господарювання, які здійснюють підприємницьку діяльність;
- 5) забезпечення державою системи законодавчих та правових норм;
- 6) формування загальнодержавного фонду грошових коштів – бюджету.

6. Нерозвинена форма фінансів характеризується:

- 1) інтенсивним розвитком грошових відносин;
- 2) невиробничим характером фінансів;
- 3) великою кількістю ланцюгів фінансової системи;
- 4) наявністю розвинутого страхового ринку.

7. Первісному суспільному строю було характерним:

- 1) наявність постійного державного апарату;
- 2) відсутність системи формування державних доходів та витрат;
- 3) виконання грошами усіх своїх функцій.

8. Основними джерелами доходів рабовласницьких держав були:

- 1) контрибуції;
- 2) військова здобич;
- 3) натуральні податі;
- 4) особисті повинності;
- 5) усі відповіді є вірними;
- 6) вірних відповідей нема.

9. Яке з перелічених тверджень не належить до закономірностей історичного розвитку фінансових відносин в рабовласницькому і феодалному суспільствах:

- 1) фінанси почали виражати приватноправовий принцип діяльності держави;
- 2) фінанси стали органічно пов'язаними із доходами і витратами держави;
- 3) фінанси тісно пов'язані з правовою діяльністю держави;
- 4) податки, збори, позики, а також грошові витрати держави носили врегульований характер;

10. Головним джерелом мобілізації ресурсів в державний і місцеві бюджети та перерозподілу національного доходу на етапі розвитку розвинутої форми фінансів є:

- 1) державний кредит;
- 2) особисті повинності;
- 3) податки;
- 4) державні інвестиції;
- 5) доходи від операцій на фінансовому ринку.

Тема 3

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

Контрольні запитання

1. Назвіть основні постулати школи класичної політичної економії.
2. Назвіть основні постулати теорії ефективного попиту Дж. М. Кейнса.
3. Охарактеризуйте неокейнсіанство як напрям фінансової політики.
4. Чим характеризується концепція кейнсіансько-неокласичного синтезу?
5. Які економічні теорії відносяться до неоконсервативного напрямку?
6. Розкрийте суть монетаризму.
7. Яке практичне значення має теорія валютних зон?
8. Яких російських вчених ХІХ ст., що досліджували питання фінансів ви знаєте?
9. Назвіть сучасних українських вчених-фінансистів, які досліджують бюджетну проблематику, фінанси підприємств, фінансовий ринок.

Теми рефератів

1. Сутність теорії ефективного попиту Дж. М. Кейнса та її вплив на сучасну фінансову науку.
2. Монетаризм як одна з провідних течій сучасної фінансової науки.
3. Значення наукової спадщини М. І. Туган-Барановського.

Тести

1. Вченими-економістами, представниками класичної школи політичної економії є:

- 1) Ф. Петрарка, Ф. Гвіччардіні, Н. Макиавеллі, Т. Мен, Дж. Локк, Т. Гоббс.
- 2) Ф. Кене, А.Р.-Ж. Тюрго, О. Мірабо, А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей, С. Міль;
- 3) Дж. М. Кейнс, Дж. Хікс, П. Самюельсон, Е. Хансен.

2. Як економічний напрям кейнсіанство набуло розповсюдження

- 1) у ХІХ ст.;
- 2) у ХХ ст.;
- 3) наприкінці ХІХ ст. – поч. ХХ ст.

3. Теорія ефективного попиту базується на:

- 1) оптимальному портфелі інвестицій;
- 2) співвідношенні сукупного попиту та пропозиції;
- 3) рівновазі між споживанням та виробництвом.

4. Кейнсіанці надавали перевагу:

- 1) бюджетній політиці;
- 2) кредитно-фінансовій політиці;
- 3) монетарній політиці.

5. Посткейнсіанство – економічний напрям, в центрі уваги якого

- 1) зниження загального рівня податків;
- 2) забезпечення обсягу інвестицій, необхідних для повної зайнятості;
- 3) аналіз проблем, породжених активним впливом фінансової сфери та грошового фактора на макроситуацію.

6. Залежність доходів бюджету від ставок податків описує:

- 1) хрест Хікса;
- 2) крива Лаффера;
- 3) модель Блека-Скоулза.

7. Монетаризм відноситься до:

- 1) кейнсіанства;
- 2) неокейнсіанства;
- 3) посткейнсіанства;
- 4) неоконсервативного напрямку;
- 5) нема правильної відповіді.

8. До сучасних неоконсервативних теорій відносяться:

- 1) теорія циклічних коливань;
- 2) теорія економіки пропозиції;
- 3) теорія раціональних очікувань;
- 4) нема правильної відповіді;
- 5) всі відповіді правильні.

9. Засновником сучасного монетаризму вважається:

- 1) Е.Хансен;
- 2) П.Самюельсон;
- 3) М.Фрідмен.

10. Неоконсерватори виступали за:

- 1) пропорційну систему оподаткування, розширення функцій грошово-кредитного регулювання, пріоритетність пропозиції, збалансування доходів і витрат держави; зменшення бюджетних витрат;
- 2) прогресивну систему оподаткування, розширення функцій грошово-кредитного регулювання, пріоритетність пропозиції, збалансування доходів і витрат держави; зменшення бюджетних витрат;
- 3) прогресивну систему оподаткування, розширення функцій грошово-кредитного регулювання, пріоритетність пропозиції, збалансування доходів і витрат держави; збільшення бюджетних витрат;

4) пропорційну систему оподаткування, розширення функцій бюджетного регулювання, пріоритетність пропозиції, збалансування доходів і витрат держави; збільшення бюджетних витрат.

11. Завдяки теорії оптимальних валютних зон була створена:

- 1) Бреттон-Вудська валютна система;
- 2) європейська спільна валюта;
- 3) вільні економічні зони.

12. Модель Блека-Скоулза використовується для

- 1) кредитно-грошового маневрування;
- 2) проведення соціальних реформ;
- 3) управління ризиком.

13. Відкривачем сучасної інвестиційної теорії циклів є:

- 1) Д. О.Василик;
- 2) М. Х. Бунге;
- 3) М. І.Туган-Барановський;
- 4) І. О. Бланк.

14. До сучасних російських авторів належать:

- 1) І. Х. Озеров, В. А. Лебєдєв, І. І. Янжул;
- 2) П. П. Мігулін, М. Добриловський, М. І. Савлук;
- 3) Г. Б. Поляк, Є. Ф. Жуков, В. В. Ковальов.

15. До сучасних українських авторів належать:

- 1) О. Д. Василик, В. М. Опарін, І. О. Бланк;
- 2) І. Х. Озеров, В. А. Лебєдєв, І. І. Янжул;
- 3) Г. Б. Поляк, Є. Ф. Жуков, В. В. Ковальов.

Тема 4

ФІНАНСОВЕ ПРАВО І ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

План семінарського заняття

1. Фінансова система України, її основні підсистеми та ланки.
2. Правове регулювання фінансової діяльності держави
3. Фінансова політика як складова частина економічної політики держави.

Теми рефератів

1. Структурна побудова та засади функціонування фінансової системи в Україні.
2. Економічна сутність та правові основи фінансової діяльності держави.
3. Регулюючий вплив фінансової політики на розвиток суспільства.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте фінансову систему за внутрішньою структурою.
2. Що являє собою організаційна структура фінансової системи?
3. Що таке фінансовий ринок, які його структура та роль?
4. Охарактеризуйте міжнародні фінанси.
5. На яких принципах базується фінансова діяльність держави?
6. Визначте методи фінансової діяльності держави.
7. У чому полягає сутність фінансової політики?
8. Що є основною метою фінансової політики?
9. Який регулюючий вплив здійснюється на економічний розвиток країни за допомогою фінансової політики?
10. Які складові містить фінансова політика?

Тести

1. Фінанси підприємств, установ, організацій та фінанси населення поєднані таким поняттям:

- 1) централізовані фінанси;
- 2) децентралізовані фінанси;
- 3) фінансова інфраструктура.

2. До складу державних фінансів не входять:

- 1) державний бюджет;
- 2) державний кредит;
- 3) позабюджетні спеціальні фонди;
- 4) фінанси підприємств колективної форми власності.

3. Базовою ланкою фінансової системи країни є фінанси підприємств тому що:

- 1) для них характерна висока регламентація державних фінансових відносин;
- 2) у них існують власні доходи;
- 3) саме тут утворюється переважна частина фінансових ресурсів держави.

4. Державні фінанси – це:

- 1) система економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів, з метою виконання завдань і функцій держави;
- 2) сукупність всієї грошової маси в країні;
- 3) обсяг грошової маси, що використовується для обслуговування товарного обігу.

5. До складу фінансової інфраструктури відносять:

- 1) систему органів управління фінансами;
- 2) нормативно-законодавчу базу;
- 3) підготовку фахівців;
- 4) спеціалізоване виробництво;
- 5) усі відповіді правильні.

6. Державний кредит – це:

- 1) особлива форма грошових відносин, коли держава виступає боржником;
- 2) складова частина загальнодержавних фінансів, яка дозволяє утворити централізовані фінансові ресурси для потреб держави;
- 3) грошові відносини, які виникають між державою, юридичними і фізичними особами та пов'язані з мобілізацією коштів та їхнім використанням на фінансування державних потреб.

7. Позабюджетні цільові фонди – це:

- 1) специфічна форма перерозподілу та використання фінансових ресурсів країни для фінансування конкретних соціальних та економічних потреб загальнодержавного або регіонального значення;
- 2) форма забезпечення додатковими ресурсами пріоритетних сфер економіки та розширення соціальної допомоги населенню.

8. Державний бюджет – це:

- 1) система економічних відносин, що складаються в суспільстві в процесі формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави;
- 2) грошові відносини, що виникають між державою та юридичними особами в зв'язку зі створенням централізованих фондів.

9. До складу децентралізованих фінансів не входять:

- 1) фінанси підприємницьких структур;
- 2) фінанси населення;
- 3) місцеві бюджети.

10. Провідною ланкою загальнодержавних фінансів є:

- 1) державний бюджет;
- 2) державний кредит;
- 3) позабюджетні фонди;
- 4) місцеві бюджети.

11. Місцеві фінанси – це:

- 1) система економічних відносин, за допомогою яких формуються, розподіляються та перерозподіляються фонди грошових коштів, що використовуються на економічний та соціальний розвиток території;
- 2) система економічних відносин, за допомогою яких формуються регіональні спеціальні фонди;
- 3) сукупність органів управління фінансами на рівні регіонів.

12. У складі фінансової системи виділяють наступні підсистеми:

- 1) централізовані фінанси;
- 2) державний бюджет;
- 3) децентралізовані фінанси;
- 4) фінанси населення;
- 5) фінансова інфраструктура.
- 6) міжнародні фінанси

13. Фіскальна політика може бути:

- 1) стимулюючою;
- 2) стримуючою;
- 3) автоматичною;
- 4) всі відповіді правильні.

14. У складі фінансової політики виділяють:

- 1) бюджетно-податкову;
- 2) грошово-кредитну;
- 3) дивідендну;
- 4) міжнародну;
- 5) вірні всі відповіді.

15. Фінансова політика – це:

- 1) дія економічних законів у фінансовій сфері;
- 2) діяльність підприємств, організацій та установ у сфері фінансів;
- 3) сукупність фінансових розподільних і перерозподільних заходів, які здійснює держава через фінансову систему.

16. Фіскальна політика – це:

- 1) бюджетно-податкова політика;
- 2) кредитна політика;
- 3) всі відповіді правильні.

Завдання 1

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наводяться нижче.

Терміни:

1. Фінанси.
2. Централізовані фінанси.
3. Децентралізовані фінанси.
4. Гроші.
5. Національний дохід.
6. Валовий внутрішній продукт.
7. Фінансова система.
8. Державний бюджет.
9. Державний кредит.
10. Позабюджетні цільові фонди.
11. Аудит.

Визначення:

А. Фонди, які використовуються для розширення соціальних послуг населенню, розвитку галузей інфраструктури.

Б. Централізований фонд коштів держави, головний інструмент перерозподілу національного доходу.

В. Сукупність фінансових ланок, які забезпечують державі виконання її економічних та політичних функцій.

Г. Сукупність економічних відносин, що виникають між державою та фізичними або юридичними особами в процесі формування загальнодержавного фонду грошових ресурсів.

Д. Перевірка публічної фінансової звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою визначення їхньої вірогідності, повноти та відповідності чинному законодавству, встановленим нормативам.

Є. Вартість кінцевих товарів та послуг, які виробленні резидентами даної країни на її території за певний період часу.

Ж. Новостворена вартість у масштабі суспільства.

З. Загальний еквівалент, за допомогою якого вимірюються витрати праці виробників.

І. Економічні відношення, які пов'язані з формуванням, розподілом і

використанням фондів грошових коштів в процесі розподілу і перерозподілу національного доходу.

К. Економічні відношення, пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фондів грошових коштів держави, які акумулюються в державній бюджетній системі та урядових позабюджетних фондах.

Л. Грошові відносини, які опосередковують обіг фондів грошових коштів підприємства, населення.

Завдання 2

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Терміни

1. Фінансова політика
2. Фінансові ресурси держави
3. Фінансовий механізм
4. Фінансовий метод
5. Правове забезпечення
6. Внутрішні фактори, які впливають на фінансову політику
7. Зовнішні фактори, які впливають на фінансову політику

Визначення:

А. Форма власності на основні засоби виробництва, структура економіки, соціальний склад населення, стан розвитку економіки, організація грошового обігу тощо.

Б. Закони, постанови Верховної Ради, Укази Президента, накази та листи міністерств, інші документи.

В. Система державних заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їхній розподіл і використання для забезпечення економічного і соціального розвитку держави.

Г. Сукупність форм і методів створення і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур господарських суб'єктів і населення.

Д. Економічні взаємовідносини з іншими державами, інтеграція в світові економічні системи тощо.

Є. Засіб впливу фінансових відносин на господарський процес.

Ж. Сукупність усіх цільових фондів грошових коштів держави, необхідних для її функціонування.

Завдання 3

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих:

1. При розподілі державних грошових коштів застосовуються метод фінансування і метод кредитування .
2. До методів формування фінансових ресурсів відносять метод встановлення цільового призначення державних фондів грошових коштів; метод визначення порядку використання коштів.
3. Предметом фінансового права є суспільні відносини, які виникають у процесі фінансової діяльності держави.
4. Автоматична фіскальна політика – це збільшення державних видатків, зниження податків, одночасне поєднування першого та другого.
5. Стримуюча фіскальна політика проводиться в період високої інфляції та спрямована на скорочення дефіциту державного бюджету.
6. Стимулююча фіскальна політика проводиться в період економічного спаду та безробіття.
7. Застосування методів фінансової діяльності держави визначаються уповноваженими фінансовими і кредитними установами.
8. Фінансова політика відбиває суб'єктивні дії певних соціальних верств суспільства або окремих груп людей.
9. До галузевих принципів фінансової діяльності належать: принцип публічності фінансової діяльності, принципи гласності, плановості, розподілу функцій представницької та виконавчої влади, пріоритетності представницьких органів влади перед виконавчими органами, а також. принцип пріоритетності публічних видатків по відношенню до доходів бюджету та принцип обліку та контролю.
10. До загальноправових принципів відносять: законність, верховенство права, суверенітет держави, рівність усіх форм власності, право власності народу.

Тема 5

ПОДАТКИ. ПОДАТКОВА СИСТЕМА

План семінарського заняття

1. Економічна сутність і функції податків.
2. Елементи податку, їх характеристика.
3. Податкова система та податкова політика в Україні.
4. Класифікація податків.
5. Характеристика основних податків податкової системи України.

Теми рефератів

1. Сутність та економічна природа податків: історичний генезис.
2. Податкова система України: розвиток та сучасність.
3. Податкова політика держави – формування та вплив на державні фінанси.
4. Оподаткування в системі вартісних розподільчих відносин.
5. Прямі та непрямі податки: вплив на формування доходної частини бюджету.

Контрольні запитання

1. В чому полягає економічна сутність податків.
2. Що розуміють під терміном „обов’язкові платежі”.
3. Наведіть основні характерні особливості податку.
4. Назвіть основні елементи оподаткування.
5. Дайте характеристику кожному з елементів оподаткування.
6. Які розрізняють види пільг.
7. Назвіть принципи оподаткування та дайте їх характеристику.
8. За якими основними ознаками класифікують податки.
9. Якими є основні функції податків. В чому полягає їх суть.
10. Охарактеризуйте економічний зміст податкової системи.
11. Назвіть загальнодержавні податки і збори України?
12. Охарактеризуйте механізм оподаткування податку на додану вартість і акцизного збору.
13. Дайте характеристику механізму оподаткування прибутку підприємств та податку з доходів фізичних осіб.

Тести

1. Ознаки цільового призначення притаманні:

- 1) відрахуванням і внескам;
- 2) податкам;

- 3) податковим платежам;
- 4) миту;
- 5) всім обов'язковим платежам.

2. Що з нижче переліченого є характерною ознакою обов'язкових податкових платежів:

- 1) стягнення з платників за умови конкретного еквівалентного обміну між державою та платником;
- 2) немає цільового призначення;
- 3) сплата не породжує зустрічного зобов'язання держави вчиняти будь-які дії на користь конкретного платника;
- 4) таких ознак немає.

3. Джерело сплати податку – це:

- 1) фонд, явище чи предмет, з якого сплачується податок;
- 2) одиниця, яка покладається в основу виміру об'єкта оподаткування;
- 3) явище, предмет чи процес, внаслідок наявності яких сплачується податок;
- 4) законодавчо встановлені умови пониження податкового тиску.

4. Який із елементів оподаткування забезпечує найбільшу можливість реалізації регулюючої функції податків:

- 1) визначення джерела сплати;
- 2) визначення об'єкта оподаткування;
- 3) встановлення величини ставок податків;
- 4) встановлення термінів сплати податків;
- 5) надання податкових пільг.

5. Реалізація якої з перелічених функцій податків забезпечує фінансування державних витрат:

- 1) фіскальна;
- 2) соціальна;
- 3) регулююча;
- 4) контролююча.

6. Які з перелічених принципів відносяться до принципів побудови системи оподаткування в Україні:

- 1) принцип соціальної справедливості;
- 2) принцип нарахування та відповідності доходів та витрат;
- 3) принцип доступності;
- 4) принцип послідовності.

7. Основні риси податків:

- 1) справляються на умовах безповоротності;
- 2) мають односторонній характер встановлення;

- 3) мають цільове призначення;
- 4) базуються на актах вищої юридичної сили.

8. Якою підфункцією визначається своєчасність і повний обсяг сплати встановлених законодавством податків:

- 1) розподільчою;
- 2) контрольною;
- 3) стримуючою;
- 4) регулюючою.

9. Регулююча функція містить:

- 1) антимонопольну спрямованість;
- 2) принцип платоспроможності;
- 3) кількісне відображення податкових надходжень;
- 4) принцип вигоди.

10. Стимулююча підфункція реалізується через:

- 1) систему пільг, преференцій;
- 2) зміні об'єкту оподаткування;
- 3) збільшенні бази оподаткування;
- 4) зниженні ставки податку.

11. Законодавством України передбачені наступні види податкових пільг:

- 1) звільнення від сплати податків окремих осіб та категорій платників;
- 2) цільові податкові пільги, включаючи податкові кредити (відстрочка стягнення податків);
- 3) податкова соціальна пільга при оподаткуванні доходів громадян;
- 4) вилучення з-під оподаткування певних елементів об'єкту;
- 5) всі відповіді вірні.

12. Обов'язковий платіж, який стягується до бюджетів усіх рівнів з фізичних та юридичних осіб у безспірному порядку – це:

- 1) плата;
- 2) податок;
- 3) збір.

13. Що таке податки:

- 1) грошові кошти, які надходять до бюджету;
- 2) обов'язкові платежі юридичних і фізичних осіб сплачувані до бюджету;
- 3) надходження в бюджет належних сум.

14. Для чого існують податки?

- 1) для забезпечення виконання державою її функцій;
- 2) для забезпечення коштами дохідної частини бюджету;

3) для соціального забезпечення громадян.

15. За економічним змістом податки – це:

- 1) фінансові відносини між державою і платниками податків з метою створення загальнодержавного централізованого фонду грошових коштів;
- 2) фінансові відносини між бюджетом і платниками податків;
- 3) фінансові відносини між державою і юридичними особами з метою наповнення доходів бюджету.

16. Неподаткові платежі – це:

- 1) фіскальний інструмент формування доходів бюджету;
- 2) платежі, що не мають цільового призначення, для них не створено централізованого фонду і тому вони надходять до бюджету;
- 3) кошти, які не мають постійного джерела.

17. Податки виконують функції:

- 1) розподільчу і контрольну;
- 2) фіскальну, регулюючу, соціальну;
- 3) фіскальну, контрольну.

18. За допомогою фіскальної функції податків держава:

- 1) одержує постійні, стабільні кошти у вигляді податкових надходжень;
- 2) впливає на різні сторони діяльності платників податків;
- 3) проводить перерозподіл вартості валового національного продукту.

19. Об'єкт оподаткування – це:

- 1) фізична або юридична особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок;
- 2) предмет, який підлягає оподаткуванню;
- 3) доходи, які підлягають оподаткуванню.

20. Суб'єкт податку – це:

- 1) фізична або юридична особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок;
- 2) предмет, який підлягає оподаткуванню;
- 3) суб'єкти підприємницької діяльності, які мають взаємовідносини з бюджетом.

21. Джерело податку – це:

- 1) доход суб'єкта, з якого сплачується податок;
- 2) предмет, який підлягає оподаткуванню;
- 3) майно, товари, з яких сплачується податок.

22. Одиниця оподаткування – це:

- 1) величина податку на одиницю оподаткування;
- 2) одиниця виміру об'єкта податку;

3) частка податку в доході платника.

23. Податкова ставка – це:

- 1) величина податку на одиницю оподаткування;
- 2) частка податку в доході платника;
- 3) одиниця виміру об'єкта податку.

24. Податкові пільги – це:

- 1) частка податку в доході платника;
- 2) повне або часткове звільнення юридичних та фізичних осіб від оподаткування;
- 3) зменшення розміру податкової ставки.

25. Податкова квота – це:

- 1) частка податку в доході платника;
- 2) повне або часткове звільнення від оподаткування;
- 3) величина податку на одиницю оподаткування.

26. За ознакою побудови ставки бувають:

- 1) тверді, процентні;
- 2) фіксовані, відносні;
- 3) пропорційні, прогресивні, регресивні.

27. Процентні ставки поділяються на:

- 1) пропорційні, прогресивні, регресивні;
- 2) фіксовані, відносні;
- 3) відносні, пропорційні, прогресивні.

28. За економічним змістом податки класифікуються на:

- 1) прямі, непрямі;
- 2) податки на доходи, на споживання, на майно;
- 3) розкладні, окладні.

29. За формою оподаткування податки класифікуються на:

- 1) розкладні, окладні;
- 2) прямі, непрямі;
- 3) податки на доходи, на споживання, на майно.

30. За способом стягнення податки класифікуються на:

- 1) загальнодержавні, місцеві;
- 2) податки на доходи, на споживання, на майно;
- 3) розкладні, окладні.

31. Прямими є податки які:

- 1) встановлюються безпосередньо щодо платників і їх розмір залежить

від масштабів об'єкта оподаткування;

2) передбачають встановлення спочатку ставок, а потім розміру податку до кожного платника;

3) встановлюються в цінах товарів, послуг і їх розмір для окремого платника не залежить від його доходу.

32. Непрямими є податки які:

1) встановлюються в цінах товарів, послуг і їх розмір для окремого платника не залежить від його доходу;

2) встановлюються безпосередньо щодо платників і їх розмір залежить від масштабів об'єкта оподаткування;

3) встановлюються в ціні товарів, послуг і їх розмір для окремого платника залежить від його доходу.

Задачі

Задача 5.1

За результатами фінансово-господарської діяльності ТОВ «Шарм» виручка від реалізації товарів склала 48 000 грн, в т.ч. ПДВ; придбано товарів на 24 000 грн. в т.ч. ПДВ; придбано канцтоварів на 500 грн, крім того ПДВ.

Необхідно: визначити суму податкового зобов'язання з ПДВ, суму податкового кредиту з ПДВ, суму ПДВ, яка підлягає сплаті до бюджету.

Задача 5.2

ТОВ «Металіст» виготовляє продукцію, собівартість якої становить 100 грн за одиницю, норма прибутку 45% до собівартості, інші витрати 60 грн.

Необхідно: визначити суму ПДВ та ціну реалізації продукції.

Задача 5.3

Працівнику Кучеренко В.В. у березні місяці 2019 р. нарахована заробітна плата 6 800 грн, у квітні місяці 4 300 грн, у травні 11 000 грн.

Необхідно: здійснити розрахунок податку на доходи фізичних осіб із заробітної плати Кучеренка В. В. у звітних місяцях.

Задача 5.4

ТОВ «Промінь» за II квартал звітного року отримало наступні показники фінансово-господарської діяльності:

- доход від реалізації товарів 156 000 грн (в т.ч. ПДВ 26 000 грн);
- доход від здачі в оренду приміщень 5 000 грн (крім того, ПДВ 1 000 грн);
- витрати на оплату праці 23 000 грн;
- вартість придбаних товарів 48 000 грн (в т.ч ПДВ 8 000 грн);
- витрати на відрядження 1 800 грн;
- нарахована амортизація 500 грн.

Визначити суму оподаткованого прибутку та суму податку на прибуток.

Тема 6

БЮДЖЕТ. БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

План семінарського заняття

1. Економічна сутність та призначення бюджету.
2. Склад доходів бюджету.
3. Склад видатків бюджету.
4. Бюджетна система та принципи її побудови.
5. Бюджетний процес.

Теми рефератів

1. Бюджет – основний фінансовий план держави.
2. Порівняльна характеристика бюджетної системи України та однієї із зарубіжних країн.
3. Особливості бюджетної політики України на сучасному етапі.
4. Роль державного бюджету в соціально-економічному розвитку держави.
5. Порівняльний аналіз доходів і видатків державного бюджету за два роки.
6. Використання програмно-цільового методу у бюджетному плануванні.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення бюджету як економічної категорії.
2. У чому полягає економічна роль бюджету як самостійної категорії?
3. Які фактори впливають на формування бюджетного фонду?
4. Які функції виконує державний бюджет?
5. Визначить сутність поняття «доходи бюджету».
6. Яким чином класифікуються доходи бюджету?
7. Визначте основні види податкових надходжень.
8. Назвіть основні види неподаткових надходжень.
9. Як розподіляються доходи бюджету від операцій з капіталом?
10. Дайте визначення трансфертів. Для чого вони використовуються?
11. Визначить сутність понять «видатки державного бюджету» і «витрати державного бюджету». Які економічні відносини виражають видатки?
12. Охарактеризуйте систему видатків бюджету.
13. У чому полягає сутність функціональної класифікації видатків і кредитування бюджету?
14. Охарактеризуйте економічну класифікацію видатків, її призначення.
15. Дайте визначення відомчої та програмної класифікації видатків.
16. Які принципи покладено в основу розподілу видатків між бюджетами?
17. Охарактеризуйте форми бюджетного фінансування.
18. Дайте визначення бюджетної системи України. Охарактеризуйте

склад та структуру бюджетної системи.

19. Які принципи покладено в основу побудови бюджетної системи?

20. В чому полягає сутність бюджетного процесу? Назвіть його основні стадії.

21. Охарактеризуйте етапи складання проекту бюджету.

22. Охарактеризуйте порядок розгляду проекту Державного бюджету Кабінетом Міністрів.

23. Охарактеризуйте порядок розгляду закону про Державний бюджет України Верховною Радою.

24. Охарактеризуйте порядок виконання бюджету.

25. Що означає поняття «казначейська система виконання бюджету»?

26. Охарактеризуйте порядок звітування про виконання бюджету.

Тести

1. Державний бюджет – це:

1) система економічних відносин, що складаються в суспільстві в процесі формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави;

2) грошові відносини, що виникають між державою та юридичними особами в зв'язку зі створенням централізованих фондів;

3) план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, які здійснюються органами державної влади протягом бюджетного періоду.

2. Державний бюджет України, як фінансовий план держави, затверджується:

1) постановою Кабінету Міністрів;

2) Указом Президента;

3) Верховною Радою і має силу закону;

4) розпорядженням Національного банку.

3. Під бюджетною системою розуміють сукупність:

1) бюджетних відносин;

2) бюджетів;

3) бюджетних установ.

4. Сукупність показників усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи – це:

1) бюджетний устрій;

2) зведений бюджет;

3) бюджетна система;

4) бюджетний механізм.

5. Принцип самостійності бюджетів полягають в тому, що:

- 1) кожен вид бюджету самостійно визначає потребу в доходах, які йому виділяються бюджетом вищого рівня;
- 2) кожен вид бюджету має свої джерела доходів і визначає напрямки видатків;
- 3) повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету;
- 4) максимально можливе наближення надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживання.

6. Бюджет існує:

- 1) тільки у держави;
- 2) у держави та підприємств реального сектора економіки;
- 3) у всіх економічних суб'єктів;
- 4) у важливих державних структурах.

7. В унітарних державах бюджетна система має характер:

- 1) багаторівневий;
- 2) трьохрівневий;
- 3) дворівневий;
- 4) однорівневий.

8. Зазначте функцію не властиву Державному бюджету України:

- 1) державний бюджет використовується для сплати видатків, пов'язаних з обороною країни;
- 2) з державного бюджету виплачується заробітна платня робітникам промислових підприємств;
- 3) з державного бюджету виплачується заробітна платня службовцям державного апарату.

9. Зведений бюджет України:

- 1) затверджується Верховною Радою України;
- 2) затверджується Кабінетом Міністрів України;
- 3) не затверджується, використовується для аналізу та визначення засад державного регулювання.

10. Відповідно до Бюджетного Кодексу України проект бюджету розробляє...

- 1) Міністерство фінансів;
- 2) Комітет Верховної Ради з питань бюджету;
- 3) Міністерство економічного розвитку та торгівлі;
- 4) Кабінет Міністрів.

11. Механізм секвестрування бюджету означає:

- 1) пропорційне зниження бюджетних витрат щомісяця за всіма статтями

бюджету (крім захищених), протягом залишку бюджетного періоду;

- 2) зменшення видатків бюджету розвитку;
- 3) міжбюджетне регулювання;
- 4) наявність внутрішніх фінансових ризиків держави, що виникають внаслідок неефективних управлінських рішень і здатні призвести до розбалансування державного бюджету.

12. Структура доходів бюджету України включає:

- 1) податкові та неподаткові надходження;
- 2) доходи від операцій з капіталом;
- 3) офіційні трансферти;
- 4) державні цільові фонди;
- 5) усі відповіді вірні.

13. За порядком та умовами зарахування доходів у бюджету вони поділяються на:

- 1) зовнішні та внутрішні;
- 2) власні та позичкові;
- 3) закріплені та регулюючі.

14. Видатки бюджету – це витрати:

- 1) що виникають за умов виконання державою своїх обов'язків;
- 2) які спрямовані на капітальні вкладення;
- 3) які передбачають поворотність і платність.

15. Видатки бюджету класифікуються за такими ознаками:

- 1) функціями держави;
- 2) економічною характеристикою операцій;
- 3) головними розпорядниками бюджетних коштів;
- 4) бюджетними програмами;
- 5) всі відповіді вірні.

16. Функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету означає класифікацію видатків за:

- 1) галузями економіки;
- 2) розпорядниками коштів;
- 3) завданнями, з виконанням яких пов'язані видатки.

17. Відповідно до економічної класифікації видатки бувають:

- 1) внутрішні та зовнішні;
- 2) поточні та капітальні.
- 5) всі відповіді правильні;

18. Поточні бюджетні видатки – це:

- 1) фінансування інвестиційної діяльності

- 2) фінансування органів державної влади, бюджетних установ;
- 3) фінансування інноваційної діяльності.

19. Структура Бюджетної класифікації в Україні розробляється:

- 1) Верховною Радою;
- 2) Кабінетом Міністрів;
- 3) Міністерством фінансів;
- 4) Національним банком.

20. Відомча структура видатків Бюджетної класифікації будується відповідно до:

- 1) основних економічних ознак;
- 2) головних розпорядників коштів;
- 3) основних функцій держави.

21. Економічна структура видатків Бюджетної класифікації будується відповідно до:

- 1) основних економічних характеристик операцій, при проведенні яких здійснюються видатки;
- 2) головних розпорядників коштів;
- 3) основних державних програм.

22. Захищені статті бюджету – це:

- 1) статті видатків, що закріплені за певними доходами;
- 2) статті видатків, що не підлягають скороченню через невиконання доходної частини бюджету.

23. Секвестр бюджету застосовується для:

- 1) міжбюджетного регулювання;
- 2) бюджетного контролю;
- 3) зменшення видатків у процесі виконання бюджету.

22. Бюджет не має такої складової частини:

- 1) загальний фонд;
- 2) спеціальний фонд;
- 3) резервний фонд;
- 4) додатковий фонд.

23. Зведений бюджет використовують для:

- 1) аналізу і прогнозування економічного і соціального розвитку держави;
- 2) визначення складових бюджетної класифікації;
- 3) забезпечення принципу субсидіарності.

24. Бюджетна класифікація затверджується:

- 1) наказом Міністерства фінансів України;

- 2) Постановою Кабінету Міністрів України;
- 3) Законом Верховної Ради України.

Завдання 1

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Терміни:

1. Бюджет
2. Бюджетний процес
3. Головні розпорядники бюджетних коштів
4. Бюджетна система
5. Зведений бюджет
6. Секвестр бюджету

Визначення:

А. Регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства

Б. Бюджетні установи в особі їх керівників, які отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень.

В. Сукупність усіх бюджетів, які формуються і діють на території даної країни згідно з її бюджетним устроєм.

Г. Сукупність економічних відносин з приводу формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави.

Д. Запровадження пропорційного скорочення бюджетних видатків, що затверджені, щомісячно по всіх статтях бюджету, крім статей, що потребують захисту, до кінця бюджетного року.

Е. Сукупність показників усіх бюджетів, що використовуються для аналізу і прогнозування економічного та соціального розвитку держави.

Задачі

Задача 6.1.

На підставі даних про Зведений, Державний та місцеві бюджети України за два роки, наведених у табл. 6.4:

1. Розрахуйте відносні показники, які дозволять визначити процент виконання плану. Результати занесіть у таблицю.

2. Розрахуйте величину міжбюджетних трансфертів.

3. Зробіть висновки про структурні зрушення у складі бюджетів і найбільш вагомих показниках бюджетів в абсолютних та відносних величинах.

4. Для ілюстрації структури та структурних зрушень побудуйте секторальні діаграми.

Таблиця 6.1

Видатки Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України

Роки Видатки	1-й рік			2-й рік		
	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконання, %	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Виконання, %
Зведений бюджет, у т. ч.:	358 622,2	307 312,2	?	388 214,8	377 842,8	?
– загальний фонд	251 759,3	240 059,4	?	306 283,8	299 414,7	?
– спеціальний фонд	106 862,9	67 252,8	?	81 931,0	78 428,1	?
Державний бюджет (без урахування міжбюджетних трансфертів), у т. ч.:	221 100,9	180 176,6	?	227 333,9	225 822,5	?
– загальний фонд	137 098,2	131 270,6	?	166 765,1	165 939,8	?
– спеціальний фонд	84 002,7	48 906,0	?	60 568,9	59 882,8	?
Місцеві бюджети (без урахування міжбюджетних трансфертів), у т. ч.:	137 521,3	127 135,6	?	160 880,8	152 020,3	?
– загальний фонд	114 661,1	108 788,8	?	139 518,7	133 474,9	?
– спеціальний фонд	22 860,2	18 346,8	?	21 362,1	18 545,4	?
Державний бюджет (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), у т. ч.:	284 664,7	242 356,7	?	307 748,2	303 588,7	?
– загальний фонд	194 378,7	187 760,0	?	240 987,3	238 314,9	?
– спеціальний фонд	90 286,0	54 596,7	?	66 760,9	65 273,8	?
Міжбюджетні трансферти, разом	?	?	?	?	?	?

Тема 7

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ

План семінарського заняття

1. Сутність дефіциту бюджету та причини його виникнення
2. Основні концепції збалансованості бюджету
3. Методи фінансування бюджетного дефіциту

Теми рефератів

1. Бюджетний дефіцит та його вплив на державний борг країни.
2. Причини виникнення дефіциту бюджету та методи його фінансування в Україні.

Контрольні запитання та завдання:

1. Які завдання вирішуються при формуванні бюджету?
2. У чому полягає урівноваженість доходів та видатків?
3. Що означає поняття “бюджетний профіцит”?
4. Охарактеризуйте форми бюджетного профіциту.
5. Що таке бюджетний дефіцит?
6. Охарактеризуйте види бюджетного дефіциту.
7. Назвіть основні причини виникнення бюджетного дефіциту.
8. Охарактеризуйте основні концепції збалансованості бюджету. Мета їх використання.
9. Охарактеризуйте методи фінансування бюджетного дефіциту.
10. Розкрийте сутність концепції А. Лаффера.
11. В чому полягає проблема вибору моделі фінансування бюджетного дефіциту?

Тести

1. Дефіцит державного бюджету утворюється, коли:

- 1) витрати держави зменшуються;
- 2) сума податкових надходжень скорочується;
- 3) сума витрат держави перевищує суму податкових надходжень.

2. Профіцит бюджету – це:

- 1) перевищення доходів держави над її видатками;
- 2) збільшення видатків держави;
- 3) перевищення видатків держави над її доходами.

3. Відповідно до світової практики дефіцит розглядається як припустимий, якщо його рівень не перевищує:

- 1) 3 % ВВП;
- 2) 6 % ВВП;
- 3) 7 % ВВП;
- 4) 9 % ВВП.

4. Для покриття дефіциту Держбюджету використовується кредит:

- 1) державний;
- 2) банківський;
- 3) комерційний.

5. Видами бюджетного дефіциту є:

- 1) податковий;
- 2) фіскальний;
- 3) циклічний та структурний;
- 4) внутрішній.

6. Державний бюджет стає дефіцитним, якщо:

- 1) постійні доходи бюджету держави переважають над його видатками;
- 2) спостерігається зменшення податкових надходжень до бюджету при збільшенні видатків держави;
- 3) зростають видатки бюджету;
- 4) видатки бюджету підлягають секвеструванню.

7. Структурний бюджетний дефіцит – це дефіцит, який:

- 1) є результатом застосування активної дискреційної фіскальної політики;
- 2) запланований у Законі про Державний бюджет на поточний рік;
- 3) є результатом циклічної економічної кризи;
- 4) всі відповіді неправильні.

8. Дискреційна (активна) фіскальна політика – це:

- 1) політика, яка передбачає свідоме маніпулювання податками та видатками з боку уряду;
- 2) політика, яка передбачає автоматичну дію вбудованих стабілізаторів;
- 3) всі відповіді правильні;
- 4) всі відповіді неправильні.

9. Яке з наведених положень є помилковим. Покриття дефіциту бюджету здійснюється за рахунок:

- 1) скорочення державних витрат;
- 2) внутрішніх державних позик;
- 3) зростання виробництва.

10. Дефіцит Державного бюджету створюється в тих випадках, коли:

- 1) сума активів держави перевищує розміри її зобов'язань;
- 2) сума витрат держави перевищує суму надходжень;
- 3) видатки держави зменшується;
- 4) сума податкових надходжень скорочується;
- 5) зобов'язання держави перевищують її активи.

11. Причинами бюджетного дефіциту в Україні є:

- 1) зростання ролі держави у фінансуванні розвитку виробництва;
- 2) зростання воєнних витрат;
- 3) неоптимальна чисельність робітників держапарату;
- 4) падіння виробництва;
- 5) ліберальна податкова політика;
- 6) державні соціальні програми, які не відповідають фінансовим можливостям держави;
- 7) перелічені в пп. 1, 2, 5;
- 8) перелічені в пп. 3, 4, 6.

12. Дефіцит Державного бюджету – це явище:

- 1) негативне;
- 2) позитивне;
- 3) нейтральне;
- 4) є різні оцінки.

13. Бюджетний дефіцит фінансується за рахунок коштів:

- 1) міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- 2) державного та місцевих бюджетів;
- 3) позабюджетних коштів органів місцевого самоврядування усіх рівнів;
- 4) немає правильної відповіді.

14. Реальний дефіцит бюджету – це:

- 1) різниця між доходами та видатками при визначеній фіскальній політиці та базовим рівнем безробіття;
- 2) дефіцит, обсяг якого сформувався протягом бюджетного періоду;
- 3) результат «жорсткого» курсу уряду на щорічно збалансований бюджет.

15. При визначенні розміру дефіциту бюджету кредити та позики в джерела доходів:

- 1) враховуються;
- 2) не враховуються.

16. Найбільш повною є така методологія фінансування бюджетного дефіциту:

- 1) випуск казначейських зобов'язань (векселів);

- 2) монетизація;
- 3) випуск облігацій внутрішньої державної позики;
- 4) емісія грошей та державні запозичення.

17. За рахунок проведення державних запозичень:

- 1) зростає бюджетний дефіцит;
- 2) збільшуються фінансові ресурси держави та частково покривається дефіцит державного бюджету;
- 3) немає правильної відповіді.

18. Вперше в Україні фінансування дефіциту шляхом державної позики було здійснено урядом України в:

- 1) 1992 р.;
- 2) 1995 р.;
- 3) 2000 р.

19. Найбільш швидкими та реальними шляхом ліквідації дефіциту бюджету є:

- 1) скорочення витрат бюджету;
- 2) емісія грошей;
- 3) зміни у податковій політиці;
- 4) економічне зростання.

20. Для покриття дефіциту держбюджету використовується:

- 1) державний кредит;
- 2) банківський кредит;
- 3) комерційний кредит.

21. В якому випадку відповідно до світової практики дефіцит розглядається як припустимий?

- 1) не більше 3 % ВВП;
- 2) на рівні 6 % ВВП;
- 3) не більше 10 % ВВП.

22. Що не сприятиме скороченню бюджетного дефіциту?

- 1) стимулювання зростання суспільного виробництва за допомогою фінансових пільг;
- 2) зниження обсягів виробництва й скорочення видатків бюджету, низька податкова дисципліна, наявність тіньового сектора в економіці.

23. Що виступає джерелом фінансування дефіциту Державного бюджету України?

- 1) емісійні кошти Національного банку України;
- 2) державні внутрішні та зовнішні позики;
- 3) обсяги виробництва та доходи бюджету.

Завдання 1

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Терміни:

1. Бюджетний дефіцит
2. Бюджетний надлишок
3. Плановий дефіцит
4. Фактичний дефіцит
5. Прихований дефіцит
6. Свідомий дефіцит
7. Вимушений дефіцит
8. Циклічний дефіцит
9. Структурний дефіцит
10. Стійкий дефіцит бюджету
12. Тимчасовий дефіцит
13. Бюджетний профіцит

Визначення:

А. Дефіцит, який є результатом циклічного падіння виробництва (скорочення національного доходу та обсягу виробництва) внаслідок кон'юнктурних коливань.

Б. Перевищення доходів держави над її видатків.

В. Викликається касовими розривами при виконанні бюджету або подіями, які не можна передбачити і спрогнозувати.

Г. Дефіцит пов'язаний з низьким рівнем виробленого ВВП, коли оподаткування не може забезпечити бюджет держави достатніми доходами.

Д. Дефіцит, який є результатом свідомої активної (дискреційної) політики держави, що передбачає маніпулювання податками і урядовими видатками з метою зміни реального обсягу національного виробництва і зайнятості, контролю над інфляцією та прискорення економічного зростання і запобігання спаду виробництва в країні;

Є. Дефіцит, що існує у довгостроковому періоді,

Ж. Запланований та затверджений у законі про Державний бюджет України.

З. Занижена величина фактичного бюджетного дефіциту і державного боргу,

І. Перевищення доходів над видатками, що виникає внаслідок надмірної дохідної бази окремих бюджетів порівняно з нормованими органами влади та управління вищого рівня видатками

К. Реальне перевищення, офіційно зафіксоване наприкінці бюджетного періоду.

Л. Перевищення видатків держави над її доходами.

М. Дефіцит, що виникає в умовах достатності ресурсів у суспільстві та досить високому рівні доходів юридичних та фізичних осіб. Він пов'язаний з

політикою помірною оподаткування з метою зміцнення фінансової бази підприємницьких структур. За таких умов досить активною є політика позикових фінансів.

Завдання 2

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих:

1. Бюджетний дефіцит – це сума, на яку видатки перевищують доходи бюджету.
2. Стан бюджету не відображає фінансовий стан держави.
3. Бюджетний профіцит – це порушення врівноваженості бюджету.
4. Бюджетний дефіцит має три форми прояву: активну, пасивну та змішану.
5. Плановий бюджетний дефіцит – це реальне перевищення видатків над доходами.
6. Бюджетний профіцит може сформуватися за рахунок надлишкових бюджетних резервів.
7. Структурний дефіцит є результатом маніпулювання державними видатками і податками.
8. Бюджетний профіцит може виникнути в результаті неправильного планування доходної бази бюджету.
9. Обсяги фінансових ресурсів і отриманих доходів у суспільстві визначаються потужністю та ефективністю фінансової системи, а не станом бюджету.
10. Циклічний дефіцит є результатом циклічного регулювання економіки внаслідок кон'юнктурних коливань.
11. В умовах інфляції щорічне збалансування бюджету приведе до збільшення державних видатків
12. Сеньйораж – це дохід держави від збільшення доходів.
13. Боргове фінансування бюджетного дефіциту сприяє збільшенню інвестицій в економіку
14. Система боргового фінансування більш спустошлива для економіки, чим система оподаткування у тому ж розмірі.
15. Свідомий дефіцит виникає в результаті використання політичного тиску на засоби масової інформації.
16. Класифікація фінансування бюджету поділяється за типом позичальника та типом боргового зобов'язання.
17. Кабінет Міністрів України може робити державні запозичення для покриття дефіциту в межах, передбачених Бюджетним кодексом
18. Затвердження обласних, районних, районних у містах, сільських та селищних бюджетів з дефіцитом не допускається
19. Постійний дефіцит державного бюджету, особливо той, що фінансується за рахунок зовнішніх джерел, призводить до накопичення державного боргу.
20. Якщо бюджетний дефіцит відносно ВВП складає близько 10%, то фінансовий стан країни є задовільним.

Тема 8

ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ

План семінарського заняття

1. Економічна сутність державного кредиту.
2. Види і форми державного кредиту.
3. Державний борг, його сутність та види.
4. Методи управління державним боргом.
5. Економічні наслідки державного боргу.

Теми рефератів

1. Структура державного боргу та механізм його формування.
2. Державний борг України та механізм його обслуговування.
3. Вплив державного боргу на фінансовий стан держави.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняття «державний кредит»?
2. Чим зумовлена необхідність державного кредиту?
3. Охарактеризуйте основні функції які виконує державний кредит.
4. Назвіть хто виступає суб'єктами державно-кредитних відносин.
5. Що є забезпеченням державного кредиту?
6. Охарактеризуйте види та форми державного кредиту.
7. Назвіть критерії класифікації державних запозичень.
8. Охарактеризуйте чинники на яких ґрунтується залучення позик.
9. Назвіть необхідні передумови проведення державних запозичень.
10. Що таке державний борг?
11. Охарактеризуйте складові державного боргу.
12. Якими правовими нормами регулюється величина державного боргу України?
13. Що розуміється під управлінням державним боргом?
14. Які показники оцінки державного боргу Ви знаєте?
15. Дослідіть основні засоби обслуговування державного боргу.
16. Охарактеризуйте основні методи управління державним боргом.
17. Назвіть основні економічні наслідки державного боргу.

Тести

1. Державний кредит – це:

- 1) складова частина загальнодержавних фінансів, яка дозволяє утворити централізовані фінансові ресурси для загальнодержавних потреб;
- 2) особлива форма грошових відносин, коли держава виступає

кредитором, позичальником або гарантом;

3) грошові відносини, які виникають між державою, юридичними і фізичними особами та пов'язані з мобілізацією коштів та їхнім використанням на фінансування державних потреб;

4) немає вірної відповіді.

2. У державному кредиті:

1) держава – позичальник, а юридичні та фізичні особи – кредитори;

2) держава – кредитор, а юридичні та фізичні особи – позичальники;

3) держава, юридичні та фізичні особи можуть бути як кредиторами, так і позичальниками.

3. Зовнішній державний кредит – це кредит наданий:

1) підприємством іноземному підприємству;

2) банком іноземному банку;

3) урядом однієї держави урядові іншої держави;

4) банком іноземному підприємству.

4. Які існують способи коригування позикової політики?

1) мінімізація вартості позики, стабілізація державних цінних паперів;

2) управління зовнішнім і внутрішнім боргами;

3) рефінансування, конверсія, консолідація, уніфікація, обмін за регресивним співвідношенням, відстрочення погашення позики, реструктуризація, анулювання

4) випуск нових позик для того, щоб розрахуватися з власниками облігацій старої позики.

5. Випуск облігацій внутрішньої державної позики здійснює:

1) Міністерство фінансів України;

2) Міністерство доходів і зборів України;

3) Національний банк України;

4) Державна казначейська служба України.

6. До державних боргових зобов'язань належить:

1) облігація та казначейський вексель;

2) казначейські бони;

3) приватизаційне боргове зобов'язання та житловий чек;

4) усі відповіді правильні.

7. За характером виплати доходу державні позики поділяються на:

1) короткострокові, середньострокові та довгострокові;

2) фіксовані та плаваючі;

3) дисконтні, вирашні та процентні;

4) знеособлені та цільові.

8. Через регулюючу розподільчу функцію державного кредиту здійснюється:

- 1) регулювання грошового обігу; вплив на пропозицію грошей і відповідно на позичковий процент;
- 2) формування централізованих грошових фондів держави;
- 3) фінансування витрат держави;
- 4) підтримка малого бізнесу.

9. Якщо центральний банк продає велику кількість державних цінних паперів на відкритому ринку, то він має за мету:

- 1) зробити кредит більш доступним;
- 2) ускладнити придбання населенням державних цінних паперів;
- 3) збільшити обсяг інвестицій;
- 4) зменшити загальну масу грошей у обігу.

10. Джерелом покриття державного боргу є:

- 1) видатки бюджету;
- 2) доходи бюджету;
- 3) емісія грошей;
- 4) державні кредити.

11. Управління державним внутрішнім боргом України здійснює:

- 1) Міністерство фінансів України;
- 2) Національний банк України;
- 3) Кабінет Міністрів України;
- 4) Президент України.

12. Державний борг буває:

- 1) бюджетний та податковий;
- 2) зовнішній та внутрішній;
- 3) інвестиційний та споживчий;
- 4) комерційний та факторинговий.

13. Конверсія – це:

- 1) зміна доходності позики;
- 2) зміна строків дії випущеної позики;
- 3) об'єднання кількох позик в одну, коли облігації раніше випущених кількох позик обмінюються на облігації нової позики;
- 4) перенесення строків виплати заборгованості.

14. Консолідація – це:

- 1) зміна доходності позики;
- 2) зміна строків дії випущеної позики;
- 3) об'єднання кількох позик в одну, коли облігації раніше випущених кількох позик обмінюються на облігації нової позики;
- 4) перенесення строків виплати заборгованості.

15. Уніфікація позики – це:

- 1) зміна доходності позики;
- 2) зміна строків дії випущеної позики;
- 3) об'єднання кількох позик в одну, коли облігації раніше випущених кількох позик обмінюються на облігації нової позики;
- 4) перенесення строків виплати заборгованості.

16. Джерелом покриття державного боргу можуть бути:

- 1) прибутки підприємств від використання наданих кредитів;
- 2) трансфертні платежі;
- 3) доходи бюджету;
- 4) видатки бюджету.

17. Принципами державного кредитування є:

- 1) платність, поворотність і строковість;
- 2) платність, поворотність, строковість, забезпеченість;
- 3) платність, поворотність, строковість, цільовий характер;
- 4) платність, строковість, поворотність, забезпеченість, цільовий характер.

18. Державний борг – це:

- 1) загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення;
- 2) загальна сума заборгованості, складена з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань, що вступають у дію внаслідок виданих гарантій;
- 3) загальна сума видатків на обслуговування державних цінних паперів;
- 4) немає вірної відповіді.

19. Відповідно до Бюджетного кодексу України основний обсяг державного боргу не повинен перевищувати:

- 1) 40 % фактичного річного обсягу ВВП;
- 2) 50 % фактичного річного обсягу ВВП;
- 3) 60 % фактичного річного обсягу ВВП;
- 4) 100 % фактичного річного обсягу ВВП.

20. Чи може змінюватися розмір платежів з обслуговування державного боргу при скороченні затверджених бюджетних призначень:

- 1) так;
- 2) ні;
- 3) в разі отримання згоди від Верховної Ради України;
- 4) в разі отримання згоди від Комітету з питань бюджету Верховної Ради України?

21. Рефінансування державного боргу – це:

- 1) погашення попередньої державної заборгованості шляхом випуску нових позик;
- 2) зміна дохідності позик;
- 3) сплата боргу за рахунок золотовалютних резервів країни;
- 4) зміна умов позичання, які пов'язані зі строками погашення заборгованості.

22. До складу внутрішнього державного боргу включаються:

- 1) позики, здійснені при безумовній гарантії уряду іноземних країн;
- 2) позики, надані Україні міжнародними фінансово-кредитними інститутами, під гарантії НБУ;
- 3) позики, здійснені при безумовній гарантії уряду України;
- 4) кредитні зобов'язання НБУ.

23. Який орган складає звітність за внутрішнім державним боргом?

- 1) Верховна Рада України;
- 2) Міністерство фінансів України;
- 3) Комітет Верховної Ради з питань бюджету;
- 4) Кабінет Міністрів України.

24. Видатки на обслуговування внутрішнього державного боргу України здійснюються за рахунок коштів:

- 1) загального фонду бюджету;
- 2) спеціального фонду бюджету;
- 3) зведеного фонду бюджету;
- 4) особистих фондів суб'єктів господарювання.

25. Які цінні папери виступають формою реалізації внутрішнього державного боргу?

- 1) облігації внутрішньої державної позики;
- 2) векселі державних підприємств;
- 3) акції державних підприємств;
- 4) казначейські зобов'язання.

26. Формою реструктуризації зовнішнього державного боргу є:

- 1) конверсія боргу в акції державних підприємств;
- 2) конверсія боргу в матеріальні активи;
- 3) опосередковане списання частки боргу;
- 4) зменшення розмірів відсоткової ставки.

27. Головною причиною зростання державного боргу в Україні є:

- 1) скорочення податків з метою стимулювання економіки;
- 2) розширення економічної функції держави;
- 3) хронічний дефіцит державного бюджету;

4) вплив політичних бізнес-циклів – надмірне зростання державних видатків перед виборами.

28. Обслуговування державного боргу здійснюється:

- 1) Національним банком України;
- 2) Державною казначейською службою України;
- 3) комерційними банками держави;
- 4) Міністерством фінансів України.

29. Коефіцієнт обслуговування зовнішнього державного боргу визначає:

- 1) відношення всіх платежів по заборгованості до ВВП держави, виражене в процентах;
- 2) відношення всіх платежів по заборгованості до валютних надходжень держави, виражене в процентах;
- 3) відношення всіх надходжень по системі державного кредиту за вирахуванням видатків до видатків по системі державного кредиту, виражене в процентах;
- 4) відношення платежів за державним зовнішнім боргом до доходів державного бюджету.

30. Однією з реальних проблем зовнішнього державного боргу є:

- 1) збільшення сукупних державних видатків;
- 2) перерозподіл національного багатства між членами суспільства;
- 3) скорочення виробничих можливостей національної економіки;
- 4) відплив частини національного продукту за межі країни.

31. Які з наведених показників дають можливість найбільш повно визначити вплив державного боргу на розвиток економіки?

- 1) абсолютний розмір державного боргу;
- 2) відношення суми боргу до ВВП;
- 3) відношення суми боргу до фонду валових споживань;
- 4) відношення суми обслуговування боргу до ВВП.

Завдання 1

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Варіант 1

Терміни:

1. Анулювання (скасування) державного боргу.
2. Бюджетний дефіцит.

3. Внутрішній державний борг.
4. Зовнішній державний борг.
5. Державний кредит.
6. Дефолт.
7. Казначейські зобов'язання (векселі).
8. Конверсія державного боргу.
9. Монетизований борг.
10. Облігація.
11. Обслуговування державного боргу.
12. Рефінансування державного боргу.
13. Уніфікація державного боргу.

Визначення:

А. Випуск нових позик для того, щоб розплатитися з власниками облігацій старої позики.

Б. Сукупність економічних відносин, що виникають між державою та фізичними або юридичними особами (фінансово-кредитними установами, корпораціями, іноземними урядами, міжнародними фінансовими організаціями і приватними особами) з приводу мобілізації додаткових грошових коштів на кредитній основі, тобто на умовах зворотності, строковості та платності, в процесі формування загальнодержавного фонду фінансових ресурсів, в яких держава може виступати як позичальник, кредитор або гарант.

В. Зміна дохідності позик.

Г. Боргове зобов'язання держави, за яким у встановлені строки повертається борг і виплачується дохід у формі процента чи виграшу.

Д. Повна відмова держави від зобов'язань по випущених позиках (внутрішніх, зовнішніх або по усьому державному боргу).

Є. Боргові зобов'язання, спрямовані тільки на покриття бюджетного дефіциту.

Ж. Об'єднання кількох позик в одну.

З. Заборгованість держави іноземним кредиторам, тобто громадянам та організаціям інших країн.

И. Визнання державою своєї неплатоспроможності.

К. Борг держави комерційним банкам як основним утримувачам державних цінних паперів, що фіксується у балансах банків, у зв'язку з чим аналіз його динаміки перебуває під пильним контролем.

Л. Перевищення видатків над доходами бюджету.

М. Комплекс заходів держави з розміщення облігацій та інших цінних паперів, погашення позик, виплати процентів за ними, а також уточнення і зміни умов погашення раніше випущених позик і визначення умов і порядку здійснення нових державних запозичень.

Н. Заборгованість держави всім утримувачам облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) та інших державних цінних паперів, тобто громадянам та підприємствам своєї країни, які є кредиторами держави.

Варіант 2

Терміни:

1. Бюджетний профіцит.
2. Відстрочка погашення позики або всіх раніше випущених позик.
3. Гарантовані запозичення.
4. Державний борг.
5. Державні запозичення.
6. Інфляційний податок.
7. Казначейські позики.
8. Консолідація державного боргу.
9. Немонетизований борг.
10. Обмін за регресивним співвідношенням.
11. Реструктуризація державного боргу.
12. Сеньйораж.
13. Управління державним боргом.

Визначення:

А. Використання у комплексі повністю чи частково методів управління державним боргом країни.

Б. Зміна строків дії позик.

В. Відносини надання фінансової допомоги господарюючим суб'єктам з боку органів державної влади й управління за рахунок бюджетних коштів на умовах зворотності, строковості та платності.

Г. Забезпечення платоспроможності держави, тобто можливості погашення боргів.

Д. Невиконані державою фінансові зобов'язання перед населенням за соціальними виплатами, передбаченими чинним законодавством (заборгованість за виплатами пенсій, стипендій, допомоги, заробітної плати та ін.) і заборгованість за господарськими відносинами з реальним сектором економіки (заборгованість за державними замовленнями, надання послуг державними установами та ін.).

Є. Перенесення строків виплати заборгованості.

Ж. Сума заборгованості держави за випущеними і непогашеними внутрішніми державними запозиченнями, а також сума фінансових зобов'язань до іноземних кредиторів на певну дату, включаючи видані гарантії за кредитами, що надають місцевим органам влади, державним підприємствам, іноземним постачальникам.

З. Обмін облігацій попередніх позик на одну нову з понижуючим коефіцієнтом.

І. Дохід держави від емісії грошей.

К. Прибуток, який отримує держава за високих темпів інфляції та який

дорівнює втраті капіталу власниками грошових коштів внаслідок інфляційного процесу.

Л. Операції, за якими уряд гарантує безумовне погашення запозичень, зробленими нижчестоящими органами влади й управління або окремими суб'єктами господарювання, та виплату процентів за ними.

М. Перевищення доходів над видатками бюджету.

Н. Основна форма державного кредиту, коли держава виступає як позичальник для фінансування загальнодержавних потреб шляхом випуску і реалізації державних цінних паперів.

Завдання 2

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих.

1. До запозичень держава вдається при бюджетному дефіциті.
2. У тих випадках, коли держава бере на себе відповідальність за погашення позик чи погашення інших зобов'язань, взятих фізичними і юридичними особами, вона є позичальником.
3. Як економічна категорія державний кредит знаходиться на стику двох видів грошових відносин – фінансів і кредиту – і поєднує їх особливості.
4. Сутність операцій на відкритому ринку, спрямованих на збільшення грошової маси, полягає у купівлі державних облігацій фізичними та юридичними особами.
5. Виступаючи на фінансовому ринку як позичальник, держава збільшує попит на позичкові кошти і тим самим сприяє зниженню ціни кредиту.
6. У сучасних умовах надходження від державних позик стали другим після податків способом фінансування витрат бюджету.
7. Обсяги операцій держави, що виступає як кредитор, значно вищі, ніж як позичальник.
8. При запозиченні коштів державою забезпеченням кредиту слугує усе майно, що знаходиться в її власності.
9. Принципами державного кредиту є поворотність і платність.
10. Облігації з «нульовим» купоном не підлягають обігу на ринку цінних паперів.

Задачі

Задача 8.1

Державну облігацію можна погасити за 25 000 грн через 10 років, коли настане термін її погашення. Розрахуйте сучасну вартість облігації, якщо дисконтна ставка подібних цінних паперів на біржі 10 %.

Задача 8.2

Державні короткострокові облігації номіналом 120 грн. і строком обертання 90 днів продаються за курсом 90,5 грн. Визначити суму прибутку від купівлі 10 облігацій та дохідність фінансової операції, якщо розрахункова кількість днів у році дорівнює 365.

Задача 8.3

Облігація номіналом 100 грн. реалізується за ціною 88,5 грн., погашення передбачається через 3 роки. Визначити норму очікуваної дохідності облігації.

Задача 8.4

Використовуючи наведені дані таблиці 8.1:

1. Проведіть необхідні розрахунки.
2. Заповніть відповідні графи представленої таблиці.
3. Проаналізуйте структуру внутрішнього та зовнішнього державного боргу.
4. Визначте величину гарантованого державою боргу.
5. Визначте питому вагу внутрішнього та зовнішнього державного боргу.
6. Побудуйте діаграму.
7. Зробіть висновки.

Таблиця 8.1

Динаміка державного боргу України, млрд дол. США

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення відносно попереднього періоду			Питома вага, %		
							2016 р.	2017 р.	2018 р.
Державний (прямий) та гарантований борг	54,3	59,2	64,5						
Гарантований борг	?	?	?						
Державний борг, усього:	40,6	44,6	49,9						
– внутрішній	17,8	21,7	23,8						
– зовнішній	22,8	37,5	26,1						

Задача 8.5

Використовуючи наведені дані таблиці 8.2:

1. Розрахувати питому вагу платежів за державним боргом у витратах бюджету.
2. Визначити рівень виконання бюджету, зробити висновки.
3. Побудувати діаграми щодо структури фактичних платежів за державним боргом для першого та другого років.

**Витрати бюджету на погашення та обслуговування
державного боргу за два роки**

Показники	1-й рік			2-й рік		
	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Вико- нання, %	План, млн. грн.	Факт, млн. грн.	Вико- нання , %
Платежі за державним боргом, усього, у т.ч.:	41,6	40,4	?	38,0	42,2	?
– внутрішнім	23,7	22,6	?	27,2	30,6	?
– зовнішнім	17,9	17,8	?	10,8	11,6	?
Платежі з погашення державного боргу, у т.ч.:	27,4	31,3	?	23,8	26,7	?
– внутрішнього	14,5	17,9	?	17,1	19,7	?
– зовнішнього	12,9	13,4	?	6,7	7,0	?
Видатки на обслуговування державного боргу, у т.ч.:	14,2	9,1	?	14,2	15,5	?
– внутрішнього	9,2	4,7	?	10,2	10,8	?
– зовнішнього	5,0	4,4	?	4,0	4,7	?
Витрати бюджету, усього (видатки, надання кредитів, погашення державного боргу)	307,4	280,4	?	338,4	335,0	?
Питома вага платежів за державним боргом у витратах бюджету, %	?	?	x	?	?	x

Тема 9

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ. БЮДЖЕТНИЙ ФЕДЕРАЛІЗМ І ФІНАНСОВЕ ВИРІВНЮВАННЯ

План семінарського заняття

1. Місцеві фінанси, їх суть і значення в економічному розвитку.
2. Місцеві бюджети, їх доходи і видатки.
3. Бюджетний федералізм і фінансове вирівнювання.

Теми рефератів

1. Місцеві фінанси як система.
2. Функції місцевих фінансів.
3. Місцеві бюджети – визначна ланка місцевих фінансів.
4. Фінансове забезпечення підприємств комунальної власності.
5. Поняття комунальної власності.
6. Регіональні цільові фонди.
7. Зміст і складові міжбюджетних відносин та методи бюджетного регулювання.
8. Поняття комунальної власності.
9. Управління фінансами та контроль на регіональному рівні.
10. Зарубіжний досвід місцевого самоврядування.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення місцевим фінансам.
2. Охарактеризуйте систему місцевих бюджетів в Україні.
3. Назвіть структурні елементи місцевих фінансів.
4. Назвіть функції місцевих фінансів та охарактеризуйте їх.
5. Дайте визначення місцевим бюджетам.
6. На основі яких параметрів визначається мінімальний розмір місцевих бюджетів?
7. Охарактеризуйте структуру доходів місцевих бюджетів.
8. Яке призначення видатків місцевих бюджетів?
9. Розкрийте сутність та форми регулювання міжбюджетних відносин.

Тести

1. Місцеві фінанси – це:

- 1) система формування, розподілу і використання грошових та інших фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених

на них функцій і завдань, як власних так і делегованих;

2) витрати, які здійснюються місцевими органами влади в обов'язковому порядку за переліком, що визначається законодавством;

3) витрати, які здійснюються місцевими органами влади на власний розсуд, на основі рішень, прийнятих їхніми представницькими зібраннями.

4) сукупність суспільно-економічних, грошових відносин, які виникають в результаті фінансово-господарської діяльності.

2. Видатки місцевих органів влади поділяються на:

1) поточні, розвитку, на фінансування делегованих повноважень, обов'язкові, факультативні, на фінансування власних повноважень;

2) власні, закріплені, передані, податкові, неподаткові;

3) власні, поточні;

4) факультативні, поточні, розвитку.

3. За джерелами доходи місцевих органів влади поділяються на:

1) податкові, неподаткові, доходи за рахунок кредитів та позик, трансферти від центральної влади та органів влади вищого територіального рівня;

2) власні, закріплені, регульовані;

3) капітальні, розвитку;

4) поточні, розвитку.

4. Форми місцевих фінансів в Україні:

1) громадські послуги, самостійні місцеві бюджети, комунальні форми власності, позабюджетні фонди, місцеві податки і збори, комунальний кредит, фінансові комунальні підприємства, комунальні платежі;

2) фінанси територіальної громади (комунальні фінанси), фінанси Автономної Республіки Крим, фінанси області, фінанси міст Києва і Севастополя, фінанси району, фінанси міста, фінанси району в місті, фінанси селищ, сіл та їх об'єднань.

3) дотації, субсидії, субвенції.

4) територіальні громади; місцеві фінансові інститути.

5. Місцеві запозичення:

1) операції, пов'язані з отриманням коштів на умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких з'являються зобов'язання перед бюджетом, та операції пов'язані з поверненням цих коштів бюджету;

2) цільовий міжбюджетний трансферт призначений на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який її надав:

3) цінні папери, що приносять дохід у вигляді відсотка;

4) лотереї місцевої позики.

6. Мінімальні розміри місцевих бюджетів визначаються на основі:

- 1) закріплених на постійній основі доходів місцевих бюджетів;
- 2) нормативів бюджетної забезпеченості на одного жителя;
- 3) власних доходів місцевих бюджетів;
- 4) кошторису доходів і видатків.

7. Спеціальний фонд місцевих бюджетів – це:

- 1) кошти спрямовані на реалізацію програм соціального розвитку;
- 2) класичний випадок закріплення джерела доходів за статтею видатків, за якого певні види доходів призначаються для фінансування певних видів видатків;
- 3) фінансування установ і закладів виробничої і соціальної інфраструктури, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення;
- 4) кошти, спрямовані на погашення поточних видатків.

8. Бюджет розвитку є складовою частиною:

- 1) загального фонду місцевого бюджету
- 2) спеціального фонду місцевого бюджету;
- 3) фонду нагромадження;
- 4) поточного бюджету.

9. Міжбюджетні трансферти – це:

- 1) кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого;
- 2) різновид довгострокового кредиту, який погашається клієнтом у розстрочку;
- 3) розмір витрат на розрахункову одиницю;
- 4) субсидії, субвенції та запозичення.

10. Дотація вирівнювання – це:

- 1) міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує;
- 2) перевищення обсягу видатків над кошиком доходів бюджетів місцевого самоврядування;
- 3) форма перерозподілу і використання фінансових ресурсів;
- 4) місцеві запозичення.

11. Бюджетний унітаризм – це:

- 1) форма внутрішніх міжурядових фінансових відносин, основні принципи організації яких визначаються центральною владою. Місцевій та регіональній владі при цьому, як правило, відводиться досить пасивна роль.
- 2) не тільки форма внутрішніх міжурядових фінансових відносин, це й певна філософія організації політичних стосунків між різними рівнями влади.
- 3) система відносин, котра призвана мирно вирішувати конфлікти, що

виникають між державними і регіональними органами державної влади, сприяти їх взаємодії, забезпечувати найбільш підходящі в даних конкретних умовах;

4) методи управління державою.

12. Факультативні витрати місцевих органів влади – це:

1) витрати, які здійснюються місцевими органами влади в обов'язковому порядку за переліком, що визначається законодавством;

2) витрати, які здійснюються місцевими органами влади на власний розсуд, на основі рішень, прийнятих їхніми представницькими зібраннями;

3) витрати, які здійснюються місцевими органами влади в процесі надання нематеріальних послуг;

4) витрати бюджету розвитку.

13. Функції місцевих фінансів:

1) регулююча та контрольна;

2) соціально-економічного регулювання, фіскальна, надання громадських послуг, економічного зростання;

3) фіскальна та контрольна;

4) надання громадських послуг.

14. Причиною виникнення місцевих фінансів є:

1) поява держави;

2) наявність територіальних колективів, відокремлення функцій і завдань, які покладені на їхні органи влади;

3) поява товарно-грошових відносин;

4) природно-кліматичні умови.

15. Місцеві бюджети – це:

1) балансові розрахунки доходів і витрат, які мобілізуються й витрачаються на відповідній території;

2) головний централізований фонд грошових коштів держави;

3) кошти підприємств та населення;

4) приватні кошти суб'єктів господарювання.

Завдання 1

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наводяться нижче.

Терміни:

1. Форми місцевих фінансів в Україні..

2. Місцеві бюджети.

3. Загальний фонд місцевого бюджету.

4. Спеціальний фонд місцевого бюджету.
5. Місцевий бюджет поділяється на:
6. Поточні видатки.
7. Видатки розвитку.
8. Структура системи місцевих бюджетів.
9. Вільні бюджетні кошти.
10. Тимчасовий касовий розрив.

Визначення:

А. Фінанси територіальної громади (комунальні фінанси), фінанси АРК, фінанси області, фінанси міст Києва та Севастополя, фінанси міста, фінанси району, фінанси районів у містах, фінанси селищ, фінанси сіл та їх об'єднань

Б. Фонд, що включає в себе надходження з поточного або реєстраційного рахунку фінансового органу на поточний або реєстраційний рахунок установи платіжним дорученням, в якому вказуються суми засобів, виділених на видатки установи в розрізі кодів економічної класифікації.

В. Бюджети територіальних громад, сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

Г. Поточний бюджет та бюджет розвитку.

Д. Фонд, що формується з конкретно визначених джерел надходжень і використовується на фінансування конкретно визначених цілей.

Ж. Кошти, що спрямовуються на фінансування установ і закладів виробничої і соціальної інфраструктури, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення.

З. Бюджет Автономної Республіки Крим, обласні бюджети, бюджети міст республіканського підпорядкування, районні бюджети неміських районів, бюджети міст обласного підпорядкування, бюджети районів міст, бюджети міст районного підпорядкування, бюджети селищних рад, бюджети сільських рад.

І. Кошти, що спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних зі здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності, а також на фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних з розширенням відтворенням.

К. Кошти, що утворюються в місцевих бюджетах на початок бюджетного року і не враховуються при затвердженні бюджету поточного року.

Л. Незбіг у часі фінансування видатків з надходженням доходів.

Задачі

Задача 9.1

Обсяг місцевих бюджетів на 20__ р. склав більш 17 млрд. грн., при плані на 20__ р. – 12,5 млрд. грн. Це складає 33,8 % від обсягу видаткової частини зведеного бюджету або 36 % від загального фонду бюджету.

Визначити відсоток виконання місцевих бюджетів за поточний рік, обсяг видаткової частини зведеного бюджету та загальний фонд бюджету.

Задача 9.2

Бюджет міста з районним поділом складає 108 932,0 тис. грн.

Доходи I-го району складають 25,6 %;

II-го – 32,2 %;

III-го – 25,0 %;

IV-го – ?

Знайдіть суму доходів бюджету кожного району міста.

Задача 9.3

У звітному році місцевий бюджет Харківської області отримав надходжень за рахунок:

- податку на доходи фізичних осіб – 547 216 тис. грн.;
- плати за землю – 73 103 тис. грн.;
- місцевих податків і зборів – 40 784 тис. грн.;
- єдиного податку для суб`єктів малого підприємництва – 13 783 тис. грн.;
- доходів від майна, що належить місцевій владі – 15 893 тис. грн.;
- доходів від господарської діяльності підприємств комунальної власності – 548 423 тис. грн.

Всього доходи місцевого бюджету Харківської області за звітний рік склали – 11 13 786 тис. грн.

Визначте структуру доходів місцевого бюджету Харківської області в звітному році та надходження за рахунок інших доходів. Яка частка доходів надійшла за рахунок податкових надходжень, а яка за рахунок неподаткових?

Задача 9.4

Загальна площа житлових будинків комунальної власності районів міста та ЖКГ, які перебувають на обслуговуванні, становить 36 385,7 тис. кв. м, у тому числі площа будинків не обладнаних ліфтами становить 27 298,3 тис. кв. м. Тарифи по квартирній платі в будинках не обладнаних ліфтами встановлені в розмірі 0,22 грн. без ПДВ за 1 кв. м, а в будинках обладнаних ліфтами – на 7 копійок більше. Визначити очікувані доходи з квартирної плати на плановий рік.

Задача 9.5

У плановому періоді плата за 1 кв. м орендованої площі збільшиться на 17 % у порівнянні з попереднім періодом, де вона становила 1,41 коп. за 1 кв. м. Слід зазначити, що загальна площа нежитлових приміщень дорівнює 5,38 % від загальної жилої площі міста, яка складає 3 289 278,0 кв. м.

Визначити суму грошових коштів, які надійдуть від експлуатації нежитлових приміщень.

Тема 10

СОЦІАЛЬНІ ПОЗАБЮДЖЕТНІ ФОНДИ

План семінарського заняття

1. Загальнодержавні фонди цільового призначення, їх класифікація і характеристика.
2. Характеристика загальнодержавних позабюджетних цільових фондів, що створені в Україні.
3. Недержавні фінансові фонди.

Теми рефератів

1. Джерела формування державних цільових фондів та їх призначення.
2. Недержавний пенсійний фонд, його проблеми та перспективи.
3. Пенсійна реформа в Україні.
4. Зарубіжний досвід створення та діяльності регіональних цільових фондів.
5. Благодійні фонди України.

Контрольні запитання

1. Дати коротку характеристику законодавчої бази функціонування державних цільових фондів.
2. Яке призначення Фонду соціального захисту інвалідів?
3. Які особливості формування цільових фондів у структурі державних і місцевих бюджетів?
4. Поясніть необхідність існування окремих державних позабюджетних фондів.
5. Які основні завдання Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття?
6. Назвіть джерела формування коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.
7. В яких випадках підприємства повинні перераховувати цільові кошти до Фонду соціального захисту інвалідів?
8. Які суб'єкти беруть участь у недержавному пенсійному страхуванні?
9. Охарактеризуйте специфіку діяльності благодійних фондів?

Тести

1. Кошти державних цільових фондів обслуговуються:

- 1) органами Державної казначейської служби України;

- 2) Міністерством доходів і зборів;
- 3) Пенсійним фондом;
- 4) фондами соціального страхування.

2. У відсотках до якого показника здійснюється відрахування підприємств до Пенсійного фонду:

- 1) валового доходу підприємства;
- 2) фонду заробітної плати;
- 3) прибутку;
- 4) собівартості продукції.

3. Кошти Пенсійного фонду України використовуються на:

- 1) фінансування розвитку медицини;
- 2) соціально-культурні цілі;
- 3) фінансування державних та регіональних програм соціальної підтримки пенсіонерів;
- 4) підтримку інвалідів та ветеранів.

4. Право створювати цільові фонди мають:

- 1) загальнодержавні органи влади;
- 2) місцеві органи влади;
- 3) правильні відповіді 1 і 2;
- 4) правильної відповіді немає.

5. Позабюджетні фонди:

- 1) кошти держави, що мають цільове призначення і не включаються до Державного бюджету, знаходяться в розпорядженні центральних і місцевих органів влади і є складовою фінансових ресурсів місцевого рівня;
- 2) особлива форма організації фінансових відносин, яка характеризується виключно добровільними знаходженнями коштів для створення фондів і використання наявних коштів на благодійні цілі.
- 3) фінансові ресурси місцевих органів влади;
- 4) спеціальний фонд бюджетних установ.

6. Величина ресурсів пенсійного забезпечення визначається наступними причинами:

- 1) демографічними, економічними;
- 2) соціальними;
- 3) політичними;
- 4) географічними.

7. Цільові фонди створюються шляхом:

- 1) виділення коштів з бюджету;
- 2) створення власних джерел доходів;
- 3) правильні відповіді 1 і 2;

4) правильної відповіді немає.

8. Цільові фонди, що входять до складу Державного бюджету України:

- 1) Пенсійний фонд;
- 2) Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;
- 3) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- 4) Фонд соціального захисту інвалідів.

9. Демографічні причини визначення величини ресурсів пенсійного забезпечення:

- 1) середня тривалість життя і її динаміка;
- 2) кількість осіб пенсійного віку;
- 3) чисельність працездатного населення та ін.;
- 4) всі відповіді правильні.

10. Економічні причини визначення величини ресурсів пенсійного забезпечення:

- 1) економічний стан країни в цілому;
- 2) співвідношення рівнів заробітної плати і пенсії;
- 3) надбавки за стаж, умови роботи та ін.;
- 4) всі відповіді правильні.

Завдання

1. До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення:

1. Державні цільові фонди.
2. Позабюджетні фонди.
3. Благодійні фонди.
4. Пенсійний фонд.
5. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.
6. Соціальна пенсія
7. Цільові фонди.

Визначення

А. Система державного матеріального забезпечення ветеранів праці, громадян літнього віку, ветеранів війни, громадян потерпілих унаслідок Чорнобильської катастрофи, державної допомоги родинам з дітьми, інвалідам, матерям-одиначкам та іншим малозабезпеченим категоріям громадян.

Б. Форма перерозподілу і використання фінансових ресурсів, що залучаються державою для фінансування деяких суспільних потреб.

В. Кошти держави, що мають цільове призначення і не включаються до Державного бюджету, знаходяться в розпорядженні центральних і місцевих

органів влади і є складовою фінансових ресурсів місцевого рівня.

Г. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює керівництво та управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, проводить збір, акумуляцію та облік страхових внесків, призначає пенсії та готує документи для її виплати, здійснює виплати допомоги на поховання, контролює цільове використання коштів.

Д. Некомерційна самоврядна організація, що здійснює захист прав громадян на отримання матеріального забезпечення та соціальних послуг у разі тимчасової непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною, дитиною-інвалідом, хворим членом сім'ї), вагітності та пологів, народження дитини, необхідності догляду за малолітньою дитиною, смерті громадянина або члена його сім'ї.

Є. Особлива форма організації фінансових відносин, яка характеризується виключно добровільними знаходженнями коштів для створення фондів і використання наявних коштів на благодійні цілі.

Ж. Грошові ресурси, що акумулюються на окремих рахунках, використовуються за цільовим призначенням для фінансування конкретних програм чи заходів.

Задачі

Задача 10.1

На підставі даних таблиці 10.1:

1. Визначити суму доходів та видатків позабюджетних фондів в звітному та попередньому роках.
2. Визначити структуру надходжень до позабюджетних фондів України в звітному та попередньому роках.
3. Визначити структуру видатків позабюджетних фондів в звітному та попередньому роках.
4. Визначити залишок коштів позабюджетних фондів в попередньому та звітному роках.

Таблиця 10.1

Фінансова діяльність позабюджетних фондів України, тис грн

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Залишок коштів на початок звітного періоду	353 751	389 302
НАДХОДЖЕННЯ		
З бюджетів України	1 242 348	2 539 052
Від підприємств та організацій	114 205 584	129 834 497

Продовження таблиці 10.1

У тому числі:		
– України	11 359 534	12 861 283
– країн СНД	424	120
– інших країни	60 626	122 094
Від громадян	31 668	38 560
У тому числі:		
– України	30 911	26 064
– країн СНД	4	27
– інших країни	753	12 469
Доходи від комерційної діяльності	8 719	897
Кредити, отримані від банків та інших фінансових установ	300 575	50 000
Відсотки отримані за даними кредитами	347	1363
Інші надходження	680 556	190 097
ВИТРАТИ		
На основний вид діяльності	13 089 524	14 153 346
На утримання апарату управління фонду	109 725	198 750
Платежі до бюджетів України	2 579	7 990
Відсотки, сплачені за отримані кредити	15 236	6 317
На фінансування державних закладів	1 682	1 464
Капітальні вкладення на капітальний ремонт	40 426	46 367
На інші цілі	431 215	224 399
Залишок коштів на кінець звітнього періоду		

Тема 11

ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

План семінарського заняття

1. Сутність і функції фінансів підприємств.
2. Основи організації фінансів підприємств.
3. Фінансові ресурси підприємств, їх сутність і значення.
4. Прибуток підприємства: його роль, формування, розподіл та використання.

Теми рефератів

1. Фінанси підприємств як основа фінансів суспільства.
2. Особливості організації фінансів підприємств різних організаційно-правових форм господарювання.
3. Галузеві особливості організації фінансів.
4. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств.

Контрольні запитання

1. Визначте особливості фінансів підприємства порівняно із державними фінансами.
2. Наведіть загальні і специфічні ознаки, властиві фінансам підприємств.
3. Визначте сутність фінансів підприємств.
4. Охарактеризуйте групи фінансових відносин, що належать до фінансів підприємств.
5. Дайте характеристику функцій фінансів підприємств.
6. Назвіть обов'язкові передумови ефективного функціонування фінансів підприємств.
7. Охарактеризуйте сутність грошових коштів, грошових фондів та фінансових ресурсів підприємства.
8. Дайте характеристику формування та використання фінансових ресурсів підприємств.
9. Охарактеризуйте організацію фінансів підприємств.
10. Визначте як організаційно-правова форма господарювання впливає на організацію фінансів підприємств.
11. Визначте як галузева специфіка впливає на організацію фінансів підприємств
12. Розкрийте економічну сутність прибутку.
13. Визначте діючий порядок оподаткування прибутку підприємств.
14. Охарактеризуйте процес формування чистого прибутку підприємства.
15. Охарактеризуйте зміст розподілу та використання прибутку.

Тести

1. Які з перелічених нижче відносин не входять до складу фінансів підприємств:

- 1) між підприємством та його робітниками;
- 2) між підприємством та державою;
- 3) між робітниками підприємства та торговельними організаціями;
- 4) між підприємствами?

2. Яку основну ставку оподаткування прибутку підприємств встановлено в Україні з 1.04.2011 р.?

- 1) 16 %;
- 2) 25 %;
- 3) 21 %;
- 4) 23 %.

3. Фінанси підприємства – це:

- 1) кошти, які зберігаються в касі бухгалтерії підприємства;
- 2) кошти, що знаходяться на рахунку підприємства в банку;
- 3) економічні відносини, пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання у процесі відтворення.

4. За яким критерієм поділяють капітал на основний і оборотний?

- 1) за величиною вартості його структурних елементів;
- 2) за формою участі у процесі виробництва і особливостями перенесення власної вартості на продукцію, що виробляється;
- 3) за сферою функціонування.

5. Яким чином підприємства відшкодовують вартість, що втрачають засоби праці внаслідок зношування:

- 1) відрахуванням відповідної суми з отриманого доходу;
- 2) через амортизацію шляхом створення амортизаційного фонду;
- 3) відрахуванням відповідної суми з отриманого прибутку.

6. У чому виявляються відмінності обороту основних виробничих та оборотних виробничих фондів?

- 1) основні виробничі фонди обертаються за один виробничий цикл, а оборотні – за декілька;
- 2) основні виробничі фонди обертаються за декілька виробничих циклів, а оборотні – за один;
- 3) пасивна частина основних виробничих фондів обертається за декілька виробничих циклів, а їхня активна частина та оборотні фонди – за один цикл.

7. Як називають витрати підприємства на виробництво продукції, виражені в грошовій формі?

- 1) ціна виробництва;
- 2) вартість виробництва;
- 3) виробнича собівартість.

8. Суб'єкти якого об'єднання підприємств та організацій втрачають свою юридичну та господарську самостійність:

- 1) асоціації;
- 2) концерну;
- 3) консорціуму;

9. Який напрямок підприємницької діяльності підприємства найбільш важливий:

- 1) фінансовий;
- 2) виробничий;
- 3) комерційний;
- 4) важливі всі напрямки.

10. Які ознаки характеризують одноособове господарство:

- 1) обмежена відповідальність;
- 2) повна самостійність;
- 3) одержання додаткового доходу від спеціалізації;

11. Учасники товариства з обмеженою відповідальністю відповідають за борг товариства:

- 1) у межах належних їм внесків;
- 2) у межах належних їм внесків і майном у розмірі, кратному внеску;
- 3) передбачена солідарна відповідальність усім майном.

12. Валовий прибуток від реалізації продукції – це:

- 1) виручка від реалізації без ПДВ;
- 2) грошове вираження вартості реалізованого товару без ПДВ, акцизів, знижок;
- 3) різниця між чистим доходом від реалізації та собівартістю реалізованої продукції.

13. Рентабельність – це:

- 1) частина прибутку, що лишається після відшкодування усіх витрат;
- 2) абсолютний показник ефективності роботи підприємства;
- 3) відносний показник ефективності роботи підприємства.

14. Власні фінансові ресурси підприємства – це:

- 1) статутний фонд;
- 2) кредити;
- 3) резервний фонд;

4) прибуток.

15. Фінансові ресурси підприємства утворюються за рахунок:

- 1) тільки власних коштів;
- 2) власних і позикових коштів;
- 3) тільки позикових коштів.

Завдання 1.

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Терміни:

1. Доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування.
2. Витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування.
3. Виручка від реалізації
4. Використання прибутку
5. Резервний фонд
6. Нерозподілений прибуток
7. Грошові кошти
8. Кругообіг коштів підприємства
9. Організація фінансів підприємств

Визначення:

А. Спрямування прибутку підприємства на сплату податків, створення резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду, фінансування витрат у процесі фінансово-господарської діяльності.

Б. Сума коштів, які надійшли на банківський рахунок або у касу підприємства від продажу товарів та надання послуг.

В. Доходи, одержані платником податку на прибуток, складаються з доходу від операційної діяльності, інших доходів крім сум попередньої оплати та авансів, отриманих у рахунок оплати товарів, виконаних робіт, наданих послуг, а також суми податку на додану вартість, отримані, за винятком випадків, коли підприємство-продавець не є платником податку на додану вартість.

Г. Витрати, здійснені платником податку на прибуток протягом звітного податкового періоду, складаються із витрат операційної діяльності, інших витрат, крім витрат на проведення прийомів, свят тощо.

Д. Гроші підприємства, які перебувають на його рахунках у банках, у касі підприємства й підзвітних осіб.

Є. Планомірний рух коштів підприємства у процесі господарської діяльності, результатом якого є створення нової споживчої вартості та зростання вартості.

Ж. Частка прибутку підприємства, отримана в результаті діяльності в попередні періоди, яка не була спрямована на виплату дивідендів власникам підприємства чи поповнення складових власного капіталу підприємства.

З. Методи, форми і способи формування та використання фінансових ресурсів, а також контроль за їхнім кругообігом з метою досягнення визначених підприємством цілей.

І. Фонд, який створюється за рахунок чистого прибутку для забезпечення покриття можливих збитків від фінансово-господарської діяльності.

Задачі

Задача 11.1.

Статутний фонд ПАТ „Пролісок” становить 650 тис. грн. Серед акцій прості та 10 % привілейованих з фіксованою доходністю 25 % річних. Номінальна ціна акції – 50 грн. За результатами роботи за рік підприємство отримало чистий прибуток у розмірі 20 тис. грн. На загальних зборах акціонерів було вирішено 100 % прибутку спрямовувати на виплату дивідендів.

Визначте розмір дивідендів на кожну акцію.

Задача 11.2.

По закінченню звітного року фірма мала на поточному рахунку 39,5 тис. грн. грошові кошти в касі склали 3.5 тис. грн. Вартість необоротних активів становила 405 тис. грн., у тому числі нарахована амортизація дорівнювала 22,37 тис. грн. Вартість виробничих запасів – 15 тис. грн., готової продукції – 26,5 тис. грн. Дебіторська заборгованість складала 26,0 тис. грн., кредиторська – 21,1 тис. грн. Заборгованість акціонерам по виплаті дивідендів – 1,2 тис. грн. Внески власників фірми у статутний фонд – 381 тис. грн., короткостроковий банківський кредит – 80 тис. грн., сума нерозподіленого прибутку – 9,83 тис. грн.

Складіть бухгалтерський баланс фірми на кінець звітного року, визначте співвідношення між власним та позичковим капіталом.

Задача 11.3.

За підсумками 1 кварталу 2018 р. чиста виручка від реалізації продукції промислового підприємства складає 64 200 тис. грн., собівартість реалізованої продукції – 32 620 тис. грн., адміністративні витрати – 8 840 тис. грн., витрати на збут – 6 000 тис. грн., інші витрати – 1 000 тис. грн.

Визначте загальний прибуток підприємства від реалізації продукції, прибуток від операційної діяльності, чистий прибуток.

Тема 12

ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

План семінарського заняття

1. Економічна сутність та склад фінансів домогосподарств.
2. Склад та класифікація доходів домогосподарств.
3. Склад та класифікація видатків домогосподарств.
4. Структура доходів та видатків домогосподарств в Україні.

Теми рефератів

1. Сучасний стан та розвиток фінансів домогосподарств в Україні.
2. Аналіз доходів та витрат домогосподарств в Україні.
3. Заощадження домогосподарств в Україні та їх мотивація.
4. Формування та використання сукупних фінансових ресурсів домогосподарств.

Контрольні запитання

1. Що таке «домогосподарство», дайте визначення.
2. Розкрийте економічну сутність фінансів домогосподарств.
3. Яку роль відіграють фінанси домогосподарств в національній економіці?
4. Яке місце займають фінанси домогосподарств у фінансовій системі країни?
5. Яким чином пов'язані фінанси домогосподарств з іншими сферами та ланками фінансової системи?
6. Що включають в себе грошові та сукупні доходи домогосподарств?
7. Що відноситься до грошових та сукупних витрат домогосподарств?
8. Що таке прожитковий мінімум?
9. За якими критеріями класифікуються доходи домогосподарств?
10. Яким чином утворюються фонди домогосподарств, за якими ознаками вони поділяються?
11. Дайте класифікацію видатків домогосподарств.
12. Проаналізуйте динаміку та структуру доходів та видатків домогосподарств в Україні.
13. Яку роль виконують заощадження домогосподарств для здійснення активних операцій комерційних банків?
14. Яким чином заощадження домогосподарств перетворюються в інвестиції на фінансовому ринку?
15. Що таке організовані та неорганізовані заощадження населення?

Тести

1. Домогосподарство – це:

- 1) сукупність грошових та негрошових доходів та витрат населення;
- 2) сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти;
- 3) доходи населення від заробітної плати, продажу власного капіталу, землі, продукції підсобних господарств, відсотки на капітал, цінні папери тощо;
- 4) витрати населення на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг.

2. Фінанси домогосподарств – це:

- 1) соціально-економічні грошові відносини з приводу формування та використання централізованих та децентралізованих фондів фінансових ресурсів;
- 2) соціально-економічні грошові відносини з приводу формування та використання доходів та видатків державних та місцевих фінансів;
- 3) соціально-економічні грошові відносини із приводу формування та використання фондів фінансових ресурсів населення для задоволення особистих потреб громадян;
- 4) соціально-економічні грошові відносини з приводу формування та використання позабюджетних цільових фондів.

3. Сукупні доходи домогосподарств включають:

- 1) грошові доходи домогосподарств у вигляді оплати праці, доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості;
- 2) усі грошові та негрошові доходи домогосподарств, отримані незалежно від джерел їх надходження;
- 3) суми грошових та натуральних надходжень, одержаних членами домогосподарства.

4. Грошові доходи домогосподарств включають:

- 1) грошові доходи домогосподарств у вигляді оплати праці, доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості, доходів від власності та ін.;
- 2) усі грошові та негрошові доходи домогосподарств, отримані незалежно від джерел їх надходження;
- 3) суми грошових та натуральних надходжень, одержаних членами домогосподарства.

5. Сукупні витрати домогосподарств включають:

- 1) витрати на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг, тощо;
- 2) усі грошові та натуральні витрати, що здійснені членами домогосподарства;

3) витрати на оплату послуг, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства, витрати на купівлю нерухомості, на придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки, збори, внески та ін.

6. *Грошові витрати домогосподарств включають:*

1) витрати на купівлю продуктів харчування та непродовольчих товарів;
2) усі грошові та натуральні витрати, що здійснені членами домогосподарства;

3) витрати на оплату послуг та витрати, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства;

4) витрати на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг, витрати на купівлю нерухомості, на будівництво, на придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки, збори, внески та ін.

7. *Прожитковий мінімум – це:*

1) вартість грошових та натуральних соціальних допомог, субсидій, пенсій, стипендій, грошових допомог від родичів та інших осіб.

2) вартість грошової допомоги та подарованих домогосподарством родичам та іншим особам продуктів харчування, отриманих з особистого підсобного господарства;

3) вартісна величина достатнього для нормального функціонування організму людини, набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

8. *Фінанси домогосподарств за їхньою соціальною значимістю поділяються на:*

1) фінанси життєзабезпечення, фінанси професійного й соціального розвитку, фінанси поліпшення умов життя й середовища перебування, фінанси соціальних пріоритетів;

2) фінанси однаків, фінанси родин, домогосподарств (часткових і повних), фінанси укрупнених родин;

3) оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти.

9. *Фінанси домогосподарств по складу груп, у яких формуються фінансові потоки поділяються на:*

1) фінанси життєзабезпечення, фінанси професійного й соціального розвитку, фінанси поліпшення умов життя й середовища перебування, фінанси соціальних пріоритетів;

2) фінанси однаків, фінанси родин, домогосподарств (часткових і повних), фінанси укрупнених родин;

3) оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного

господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти.

10. За своїм цільовим призначенням та функціями фонди домогосподарств можуть поділятися на:

- 1) незафіксовані, фізично обмежені, зафіксовані;
- 2) оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти;
- 3) фонди життєзабезпечення, фонди розвитку та навчання, фонди відновлення, фонди поліпшення середовища перебування; фонди формування й підтримки іміджу; резервні фонди.

Завдання

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Терміни:

1. Домогосподарство.
2. Фінанси домогосподарств.
3. Доходи домогосподарств.
4. Витрати домогосподарств.
5. Сукупні ресурси домогосподарств.
6. Прожитковий мінімум.
7. Заощадження.
8. Організовані заощадження.
9. Неорганізовані грошові заощадження.

Визначення:

А. Потенційні ресурси домогосподарства, отримані в конкретному періоді, незалежно від джерел їх надходження.

Б. Соціально-економічні грошові відносини із приводу формування та використання фондів фінансових ресурсів для задоволення особистих потреб громадян.

В. Заощадження населення, мобілізацію і розміщення яких проводить банківська система, або небанківські фінансово-кредитні установи.

Г. Витрати на купівлю продуктів харчування, алкогольних та тютюнових виробів, непродовольчих товарів, на оплату послуг, витрати, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства, грошову допомогу родичам та іншим особам, витрати на купівлю нерухомості, на будівництво, на придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки (крім прибуткового), збори, внески та ін.

Д. Сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя,

ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти.

Е. Вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Ж. Частина грошових доходів населення, що формується за рахунок вільних грошових коштів, які утворюються внаслідок скорочення поточного особистого споживання, і призначена для того, щоб забезпечити потреби у майбутньому.

З. Суми грошових та натуральних надходжень, одержаних членами домогосподарства у вигляді оплати праці, доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості, доходів від власності у вигляді відсотків, дивідендів, продажу акцій та інших цінних паперів, надходжень від продажу нерухомості, особистого та домашнього майна, худоби, продукції особистого підсобного господарства та продуктів, соціальних допомог, субсидій, пенсій, стипендій, грошових допомог від родичів та ін.

І. Заощадження, що зберігаються безпосередньо у населення готівкою у національній та іноземній валютах, зберігання коштів у вигляді коштовностей, дорогоцінних металів, дорогих товарів тривалого користування тощо.

Тема 13

СТРАХУВАННЯ. СТРАХОВИЙ РИНОК

План семінарських занять

1. Основні етапи розвитку страхування в Україні.
2. Особливості реалізації страхової послуги у різних галузях страхування.
3. Страхування фінансових і кредитних ризиків.

Теми рефератів

1. Джерела виникнення страхування та етапи його розвитку.
2. Основні сфери впливу розвитку страхування на соціально-економічний стан суспільства та перспективи їх взаємодії.
3. Класифікація економічних ризиків та особливості їх страхування в Україні й за кордоном.
4. Проблеми і перспективи розвитку обов'язкового страхування в Україні.
5. Стратегічні напрямки розвитку страхового ринку України з урахуванням особливостей сучасного його стану.
6. Порівняльна характеристика систем медичного страхування у зарубіжних країнах.
7. Проблеми розвитку особового страхування в Україні та шляхи їх вирішення.

Контрольні запитання

1. У чому полягає сутність поняття страхування?
2. Розкрити сутність основних принципів страхування.
3. За якими ознаками відбувається класифікація страхування?
4. Опишіть організаційну структуру страхового ринку України.
5. Визначте особливості галузей страхування.
6. Назвіть види страхування в кожній з галузей страхування.
7. Які основні види доходів страховика.
8. З чого складаються витрати страховика?
9. Якими чинниками забезпечується фінансова надійність страховика?

Тести

1. Страхування – це вид:

- 1) суспільно-політичних відносин між державою і громадянами;
- 2) майнових відносин між страховиком і страхувальником;

3) грошові відносини між учасниками страхування по оплаті страхових внесків і формуванню страхових фондів;

4) цивільно-правових відносин між страховиком і страхувальником у зв'язку з відшкодуванням збитків юридичним або фізичним особам з страхових фондів, які формуються за рахунок страхових внесків.

2. До основних принципів страхування відносять:

1) майновий інтерес, найвищий ступінь довіри сторін;
2) причинно-наслідковий зв'язок, виплата відшкодування у розмірі реального збитку;

3) перестраховання, контрибуція;

4) франшиза, співстрахування;

5) вірно 1 та 3;

6) вірно 1 та 2.

3. Франшиза – це:

1) форма договору страхування;

2) одна з систем страхового забезпечення;

3) частка збитку, що не відшкодовується страховиком;

4) додаткова плата за страхування.

4. Які форми страхування Ви знаєте?

1) добровільне і обов'язкове;

2) життя і загальне;

3) особисте, майнове, відповідальності;

4) правильні всі твердження.

5. Страхувальник – це:

1) фізична особа, що має право укласти договір страхування;

2) юридична особа, яка згідно з договором страхування зобов'язана відшкодувати збитки потерпілим;

3) юридична особа та дієздатний громадянин, що уклав договір страхування;

4) будь-яка особа, на чию користь укладений договір страхування.

6. За галузевою ознакою розрізняють ринок:

1) особистого страхування;

2) страхування нещасних випадків на небезпечному виробництві;

3) страхування автомобіля.

7. У договорі страхування встановлена умовна франшиза 1 000 грн. Якщо фактичний збиток склав 2500 грн., то розмір страхового відшкодування становить:

1) 1 000 грн.;

2) 1 500 грн.;

- 3) 2 500 грн.;
- 4) збиток не відшкодовується.

8. У договорі страхування встановлена безумовна франшиза 10 %, страхова сума – 10 000 грн. Якщо фактичний збиток склав 2 500 грн., то розмір страхового відшкодування становить:

- 1) 1 000 грн.;
- 2) 1 500 грн.;
- 3) 2 500 грн.;
- 4) збиток не відшкодовується.

9. Основними страховими посередниками на страховому ринку України є:

- 1) страхові агенти та брокери;
- 2) страхові працівники та аналітики;
- 3) страхові підрядчики.

10. Галузь страхової діяльності, в якій об'єктом страхування є майнові інтереси, що пов'язані з життям, здоров'ям і працездатністю страхувальника або застрахованої особи – це:

- 1) майнове страхування;
- 2) страхування відповідальності;
- 3) особисте страхування;
- 4) страхування життя.

Завдання 1

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Терміни:

1. Страховик.
2. Страхувальник.
3. Диспашер.
4. Аварійний комісар.
5. Сюрвеєр.
6. Андерайтер.
7. Страхування відповідальності.
8. Особисте страхування.
9. Майнове страхування.
10. Франшиза.

Визначення:

А. Галузь страхової діяльності, в якій об'єктом страхування є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України і пов'язані з володінням, використанням, розпорядженням майном.

Б. Галузь страхової діяльності, в якій об'єктом страхування є майнові інтереси, що пов'язані з життям, здоров'ям і працездатністю страхувальника або застрахованої особи.

В. Галузь страхування, в якій об'єктом страхових відносин є відповідальність перед третіми фізичними і юридичними особами, що можуть зазнати збитків унаслідок яких-небудь дій чи бездіяльності страхувальника.

Г. Фінансова установа, яка створена у формі акціонерного, повного, командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю, а також одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Д. Юридична особа або дієздатний громадянин, які уклали із страховиком договір страхування або є страхувальниками відповідно до законодавства України.

Є. Юридична або фізична особа, яка на прохання страховика з'ясовує причини настання страхового випадку та розмір збитків (у страхуванні переважно транспортних ризиків).

Ж. Висококваліфікована й відповідальна особа страховика, уповноважена виконати необхідні процедури з розгляду пропозицій і прийняття ризиків на страхування (перестраховування).

З. Фахівець у галузі морського права, який здійснює розрахунки з розподілу витрат за загальною аварією між судном, вантажем і фрахтом.

І. Передбачена договором частина збитків, що в разі настання страхової події не відшкодовується страховиком.

К. Експерт, інспектор, агент страховика, який оглядає судна, вантажі та інше майно, що приймається на страхування.

Задачі

Задача 13.1

Автомобіль застрахований на 50 тис. грн., фактична його вартість становить 80 тис. грн. Договором страхування передбачено страховий тариф 4 % та безумовна франшиза – 5 %. Визначить розмір страхових платежів за договором страхування та суму страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності та першого ризику, якщо фактичний збиток з настанням страхового випадку склав 9 500 грн.

Задача 13.2

У результаті пожежі згорів цех готової продукції, балансова вартість якого становить 12 млн. грн. Після пожежі неушкодженим залишився фундамент, вартість якого складає 40 % вартості будівлі. Витрати на рятування застрахованого майна та приведення його в належний стан після страхового випадку склали 20 тис. грн. Визначить суму страхового відшкодування, якщо страхування відбувалось за системою пропорційної відповідальності, страхова

сума за договором 8 млн. грн., строк експлуатації – 1 рік, річна норма амортизації – 8 % .

Задача 13.3

Позичальник по закінченні терміну кредитування не повернув банку суму основного боргу та суму відсотків за користування кредитом. Сума кредиту – 10 000 грн. Термін надання – 3 місяці. Відсоткова ставка – 33 % річних. Відповідальність страховика – 85 %. Визначити розмір збитків та розмір страхового відшкодування.

Задача 13.4

Працівник в офісі великої компанії отримав травму внаслідок нещасного випадку на робочому місці. Працівники компанії були застраховані від нещасного випадку у період перебування на роботі, на 10 000 грн. кожний. Постраждалий перебував на лікарняному 21 добу.

Визначить розмір страхових виплат та розмір страхових внесків, враховуючи, що тариф зі страхування від нещасного випадку за таких умов – 0,52%

Задача 13.5

Актив балансу страховика становить 38,5 млн. грн.. Страхових платежів надійшло за 1-й звітний період на суму 22,5 млн. грн., а за 2-й – 22,4 млн. грн.. Нематеріальні активи компанії становлять 126 тис. грн. Страхові резерви у 1-му звітному періоді дорівнювали 28,6 млн. грн., а у 2-му – 27,7 млн. грн.

Страхова компанія виплатила у 1-му звітному періоді 20,6 млн. грн. страхових відшкодувань, а у 2-му – на 15 % більше. Розрахуйте динаміку змін рівня платоспроможності страховика.

Тема 14

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

План семінарського заняття

1. Сутність та функції фінансового ринку.
2. Суб'єкти та інструменти фінансового ринку.
3. Структура фінансового ринку. Характеристика ринку грошей та ринку капіталів.
4. Кредитний ринок та ринок цінних паперів, їх структура, суб'єкти та інструменти.
5. Види цінних паперів, їх класифікація та характеристика.

Теми рефератів

1. Правове регулювання фінансового ринку в Україні.
2. Структура фінансового ринку та його суб'єкти.
3. Фінансові інструменти фінансового ринку, їх економічна та правова природа.
4. Міжнародні стандарти розвитку фінансового ринку.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення фінансового ринку.
2. Розкрийте економічну сутність та роль фінансового ринку.
3. Які функції виконує фінансовий ринок?
4. Надайте характеристику структури фінансового ринку.
5. Надайте визначення та класифікацію суб'єктів та об'єктів фінансового ринку.
6. Що являє собою ринок грошей?
7. Що входить до ринку капіталів?
8. У чому полягає значення фінансових посередників на фінансовому ринку? Надайте їх класифікацію.
9. Охарактеризуйте роль держави та державного регулювання на фінансовому ринку.
10. Надайте класифікацію та характеристику основних інструментів фінансового ринку.
11. Яка основна роль емітентів та інвесторів на фінансовому ринку?
12. Як функціонує кредитний ринок?
13. Як функціонує ринок цінних паперів?
14. У чому полягає структуризація фінансового ринку і за якими критеріями?
15. Які інститути входять до складу інфраструктури фінансового ринку? Охарактеризуйте їх діяльність.

16. Які Ви знаєте форми та види кредиту, надайте їх класифікацію та характеристику.

17. Які цінні папери обертаються на фондовому ринку? Надайте їх класифікацію та характеристику.

18. Охарактеризуйте основних суб'єктів ринку цінних паперів.

19. Яку роль та функції виконує фондова біржа на ринку цінних паперів?

20. Надайте визначення термінів: «лістинг», «андеррайтинг», «деривативи».

Тести

1. Фінансовий ринок – це:

1) специфічна сфера грошових відносин, яка функціонує за умов наявності в економіці реальних власників;

2) ринок, який складається з ринку цінних паперів та ринку позичкових капіталів;

3) сукупність економічних відносин у сфері трансформації тимчасово вільних коштів у позичковий капітал через фінансово-кредитні інститути та ринок цінних паперів на основі попиту та пропозиції.

2. Фінансовий ринок – це механізм:

1) утворення капіталу;

2) використання капіталу;

3) перерозподілу капіталу;

4) акумуляції капіталу.

3. Фінансовий ринок за інституційною ознакою поділяється на:

1) ринок грошей та ринок капіталів;

2) ринок фінансових посередників та фондовий ринок;

3) обліковий та міжбанківський ринок;

4) ринок позичкових зобов'язань та валютний ринок;

5) ринок банківських кредитів та депозитів.

4. Фінансовий ринок за часовою ознакою поділяється на:

1) ринок грошей та ринок капіталів;

2) обліковий та міжбанківський ринок;

3) кредитний ринок та фондовий ринок;

4) ринок позичкових зобов'язань та валютний ринок.

5. Ринок капіталів включає:

1) фондовий та валютний ринок;

2) ринок грошей та довгострокових банківських кредитів та депозитів;

3) обліковий, міжбанківський, валютний ринок;

4) ринок цінних паперів, середньо- та довгострокових банківських кредитів;

6. Грошовий ринок включає:

- 1) фондовий та валютний ринок;
- 2) ринок капіталів, довгострокових банківських кредитів та депозитів;
- 3) обліковий, міжбанківський, валютний ринок;
- 4) ринок грошових сурогатів та середньострокових фінансових інструментів.

7. Ринок цінних паперів включає:

- 1) ринок грошей та ринок капіталів;
- 2) первинний ринок та вторинний ринок цінних паперів;
- 3) біржовий та «вуличний» ринок;
- 4) обліковий, міжбанківський та валютний ринок;

8. Суб'єкти фінансового ринку, що вкладають свої грошові кошти в цінні папери виключно в цілях отримання доходу – це:

- 1) фінансові посередники;
- 2) емітенти;
- 3) індивідуальні інвестори;
- 4) портфельні інвестори;
- 5) стратегічні інвестори;
- 6) інституціональні інвестори.

9. Кредитори та позичальники – це суб'єкти:

- 1) страхового ринку;
- 2) ринку позичкових капіталів;
- 3) ринку цінних паперів;
- 4) ринку нерухомості.

10. Об'єктами фінансового ринку є:

- 1) фінансово-кредитні інститути;
- 2) інститути інфраструктури фінансового ринку;
- 3) держава, господарчі суб'єкти та домашні господарства;
- 4) інструменти фінансового ринку;
- 5) продавці та покупці фінансових активів.

11. Емітенти – це:

- 1) суб'єкти, що залучають фінансові ресурси;
- 2) суб'єкти, що вкладають грошові кошти у фінансові інструменти;
- 3) суб'єкти, що перерозподіляють фінансові ресурси.
- 4) суб'єкти, що реалізують різні види страхових послуг.

12. Суб'єкти фінансового ринку, що купують контрольний пакет акцій для здійснення управління підприємством – це:

- 1) фінансові посередники;
- 2) емітенти;
- 3) індивідуальні інвестори;

- 4) портфельні інвестори;
- 5) стратегічні інвестори;
- 6) інституціональні інвестори.

13. До боргових фінансових інструментів відносяться:

- 1) акції, облігації, чеки, векселі, депозитні сертифікати;
- 2) акції, інвестиційні сертифікати, опціони, свопи, облігації;
- 3) державні та корпоративні облігації, казначейські та комерційні векселі, чеки;
- 4) первинні фінансові інструменти та деривативи.

14. За характером фінансових зобов'язань фінансові інструменти поділяються на наступні види:

- 1) інструменти грошового ринку, інструменти валютного ринку, інструменти страхового ринку, інструменти ринку цінних паперів, інструменти ринку золота та нерухомості;
- 2) короткострокові та довгострокові фінансові інструменти;
- 3) боргові та дольові;
- 4) первинні та вторинні;
- 5) з фіксованим та невизначеним доходом.

15. Деривативи в основному використовуються:

- 1) для отримання дивідендів;
- 2) для отримання процентів;
- 3) для засвідчення права власності на депозит в банку;
- 4) для хеджування цінового ризику;
- 5) для обслуговування операцій на ринку позичкових капіталів

16. Фінансові інститути на фінансовому ринку – це:

- 1) емітенти;
- 2) інвестори;
- 3) посередники;
- 4) споживачі;
- 5) зберігачі.

17. Обліковий та міжбанківський ринок – це частини:

- 1) ринку грошей;
- 2) ринку капіталів;
- 3) валютного ринку;
- 4) фондового ринку.

18. До дольових фінансових інструментів відносяться:

- 1) акції, облігації, чеки, векселі, депозитні сертифікати;
- 2) акції, інвестиційні сертифікати, опціони, свопи, облігації;
- 3) державні та корпоративні облігації, казначейські та комерційні векселі, чеки;

- 4) первинні фінансові інструменти та деривативи.
- 5) акції, паї, інвестиційні сертифікати.

19. Ринок цінних паперів – це частина:

- 1) ринку грошей;
- 2) ринку капіталів;
- 3) валютного ринку;
- 4) ринку банківських кредитів.

20. Спеціалізовані небанківські установи – це:

- 1) НБУ, спеціалізовані комерційні банки, пенсійні фонди;
- 2) інвестиційні банки, ощадні банки, іпотечні банки, кредитні спілки;
- 3) страхові компанії, пенсійні фонди, кредитні спілки, іпотечні та ощадні банки;
- 4) кредитні спілки, фінансові фонди, інвестиційні та страхові компанії, пенсійні фонди.

21. Валютний ринок – це частина:

- 1) ринку грошей;
- 2) ринку капіталів;
- 3) ринку банківських кредитів;
- 4) фондового ринку;
- 5) облікового та міжбанківського ринку.

22. До вторинних фінансових інструментів відносяться:

- 1) акції, облігації, чеки, векселі, депозитні сертифікати;
- 2) акції, інвестиційні сертифікати, опціони, свопи, облігації;
- 3) державні та корпоративні облігації, казначейські та комерційні векселі, чеки, деривативи;
- 4) ф'ючерсні та форвардні угоди, опціони, свопи, варанти.
- 5) акції, паї, інвестиційні сертифікати, ф'ючерсні та форвардні угоди.

23. Яка з організаційних структур є ключовою на фінансовому ринку?

- 1) лізингові компанії;
- 2) пенсійні фонди;
- 3) страхові компанії;
- 4) фондові біржі.

24. Вторинний ринок цінних паперів - це:

- 1) продаж і купівля цінних паперів, які щойно випущені;
- 2) купівля і продаж раніше випущених цінних паперів;
- 3) мобілізація цінних паперів;
- 4) немає правильної відповіді.

25. Емітентом називається юридична особа, яка:

- 1) купує цінні папери;
- 2) випускає цінні папери;
- 3) продає цінні папери;
- 4) немає правильної відповіді.

26. Відповідно до чинного законодавства України банківська система складається з рівнів:

- 1) одного;
- 2) двох;
- 3) трьох;
- 4) чотирьох.

27. Який із зазначених цінних паперів не є борговим зобов'язанням?

- 1) облігація;
- 2) казначейське зобов'язання держави;
- 3) акція;
- 4) вексель.

28. Які акції гарантують виплату дивідендів у зазначеному розмірі, незалежно від суми отриманого прибутку?

- 1) іменні;
- 2) прості;
- 3) привілейовані;
- 4) на пред'явника.

29. Кого з перелічених осіб можна вважати співвласником компанії?

- 1) власників простих акцій;
- 2) власників привілейованих акцій;
- 3) власників облігацій.

30. Основною установою, що регулює функціонування ринку цінних паперів, є :

- 1) Міністерство фінансів України;
- 2) Національний банк України;
- 3) Фонд державного майна;
- 4) Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Завдання 1

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих

1. Спрямування коштів безпосередньо від власників заощаджень до позичальників здійснюється за допомогою операцій з цінними паперами.
2. Грошові ринки обслуговують процес розширеного відтворення.

3. Ринки капіталів призначені для обслуговування сфери обігу.
4. Одна з відмінностей між грошовими ринками та ринками капіталів полягає в типах фінансових інструментів, що використовуються для проведення на них операцій.
5. Первинне розміщення цінних паперів здійснюється переважно через фондову біржу.
6. Привілейована акція не дає права голосу, її власник не бере участі в керуванні компанією.
7. Акціонерне товариство може випускати акції для покриття збитків, пов'язаних з його господарською діяльністю.
8. Фондова біржа сприяє придбанню на визначених умовах і на певний строк вільних коштів.
9. Емітент має право в односторонньому порядку, без згоди інвестора відкликати цінний папір.
10. Облігації на пред'явника дають їх власнику право на участь у керуванні підприємством.

Завдання 2

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Терміни:

1. Первинний ринок цінних паперів.
2. Вторинний ринок цінних паперів.
3. Курс цінного паперу.
4. Акція.
5. Дивіденд.
6. Портфель цінних паперів.
7. Котирування.
8. Опціон.
9. Фондова біржа.
10. Біржовий індекс.

Визначення:

- А.** Організаційна форма ринку, на якому здійснюється торгівля цінними паперами.
- Б.** Середній показник біржової активності, що узагальнює динаміку цін на цінні папери і свідчить про зміни в рівні цін за визначений період.
- В.** Ринок, на якому здійснюються операції з випущеними в обіг цінними паперами.
- Г.** Ринок, на якому корпорації залучають капітал шляхом розміщення цінних паперів.

Д. Ціна, за якою цінний папір продається і купується на фондовому ринку.

Є. Цінні папери, згруповані для обліку за їхніми типом і призначенням.

Ж. Право купівлі або продажу цінних паперів за фіксованою ціною протягом встановленого терміну.

З. Частина прибутку акціонерного товариства, що розподіляється щорічно між акціонерами після сплати податків, відрахувань на розширення виробництва, поповнення резервного фонду та інших невідкладних відрахувань.

І. Визначення ринкового курсу цінного папера.

К. Цінний папір, що засвідчує участь у статутному капіталі акціонерного товариства.

Задачі

Задача 14.1

Визначте номінальну ціну акцій, випущених акціонерним товариством «Промінь», якщо його статутний капітал складає 20 млн грн, а кількість випущених акцій – 1 млн штук.

Задача 14.2

Акція номіналом 1 500 грн придбана за курсом 150, і за нею виплачується дивіденд 30% річних. Визначте поточну прибутковість інвестованих коштів.

Задача 14.3

Визначте курс акції, яка реалізована за ціною 125 грн з номінальною вартістю 75 грн.

Задача 14.4

Акціонерним товариством зареєстровано 100 тис. звичайних акцій, з яких 90 тис. було продано акціонерам. Через декілька місяців товариство викупило в інвесторів 15 тис. акцій. По закінченні звітного періоду зборами акціонерів прийняте рішення про розподіл у якості дивідендів 350 тис грн прибутку. Визначте дивіденд на одну акцію.

Задача 14.5

Статутний капітал акціонерного товариства «Вимпел» у розмірі 20 млн грн розподілений на 900 тис. звичайних і 100 тис. привілейованих акцій. Фіксована ставка дивіденду за привілейованими акціями складає 20%. Обсяг прибутку до розподілу між акціонерами складає 1,5 млн грн. Визначте суму дивідендів, яку одержали власники звичайних і привілейованих акцій.

Задача 14.6

Курсова ціна акції, розміщеної за номіналом 15 грн у перший рік після емісії склала 20 грн. Визначте додаткову прибутковість цінного папера.

Задача 14.7

Акція придбана за номіналом, який дорівнює 100 грн при 25% річних, курсова ціна через рік після емісії – 135 грн. Визначте сукупну прибутковість цінного папера.

Задача 14.8

Чистий прибуток акціонерного товариства за підсумками року становить 65 тис. грн. На виплату дивідендів спрямовується 45 % від суми чистого прибутку. Загальна кількість акцій, що емітована акціонерним товариством – 150 000 шт., з них – 10 % привілейованих акцій з фіксованим розміром дивіденду – 18 %. Статутний капітал АТ – 375 тис. грн.

Знайти: прибуток, що спрямовується на виплату дивідендів за простими та привілейованими акціями, ставку дивідендів за простими акціями, дивіденд на одну привілейовану та просту акцію.

Задача 14.9

Номінальна ціна акції – 350 грн, щорічний дивіденд за акцією склав 20 % від номіналу при середньому рівні позичкового процента – 18 %.

Знайти курс та ринкову ціну акції; поточну, додаткову та сукупну дохідність акції.

Задача 14.10

Інвестор придбав за номіналом нову десятипроцентну облігацію вартістю 5 500 грн. при рівні позичкового процента 10 %. На момент перепродажу облігації рівень позичкового процента піднявся до 13 %. Знайти курс облігації на момент перепродажу за умови, що до її погашення залишилося 2 роки. Знайти загальний дохід другого покупця, коли настане строк погашення облігації.

Тема 15

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

План семінарського заняття

1. Сутність та основи організації фінансового менеджменту
2. Державне управління фінансами.
3. Фінансовий контроль

Теми рефератів

1. Формування системи фінансових органів та інституцій в Україні.
2. Механізм управління фінансовою системою в Україні.
3. Організація та здійснення фінансового контролю в Україні.

Контрольні запитання

1. Які функціональні елементи виділяють в управлінні фінансами?
2. У чому полягає сутність стратегічного та оперативного управління фінансами?
3. Що таке фінансовий механізм, які елементи входять до його складу?
4. Чим забезпечується ефективність фінансового механізму?
5. Яким чином організується система управління державними фінансами в Україні?
6. Які функції виконує Міністерство фінансів України?
7. Які функції покладені на Державну казначейську службу?
8. Які функції і повноваження має Державна податкова служба?
9. Що таке фінансовий контроль і яка його роль?
10. Які існують види та методи фінансового контролю?
11. Які функції і повноваження має Державна фінансова інспекція?
12. Які функції і повноваження має Рахункова палата України?
13. Які функції покладені на Аудиторську палату та аудиторські фірми?
14. У чому полягають відмінності між державним, відомчим, корпоративним і незалежним фінансовим контролем?

Тести

1. В управлінні фінансами виділяють такі функціональні елементи:

- 1) ідентифікація даних, експертиза, висновки, вироблення рекомендацій;
- 2) комплексна діагностика, планування, реалізація плану, висновки;
- 3) планування, стратегічне та оперативне управління, контроль.

2. Стратегічне управління фінансами в Україні здійснюють:

- 1) Верховна Рада, Президент та його апарат, Кабінет Міністрів;
- 2) Державна казначейська служба, Міністерство доходів і зборів;
- 3) Міністерство фінансів, управління, (відділи) міністерств, інші – центральні органи виконавчої влади, фінансові служби підприємств та організацій.

3. Оперативне управління фінансами здійснює:

- 1) Верховна Рада, Кабінет Міністрів;
- 2) Міністерство фінансів, Державна казначейська служба, Міністерство доходів і зборів; управління, (відділи) міністерств, інші центральні органи виконавчої влади, фінансові служби підприємств та організацій;
- 3) Президент та апарат Президента.

4. Фінансове законодавство в Україні приймає:

- 1) Державна казначейська служба;
- 2) Кабінет Міністрів;
- 3) Верховна Рада;
- 4) Рахункова палата.

5. Проект Державного бюджету України складає:

- 1) Рахункова палата;
- 2) Президент України;
- 3) Міністерство фінансів;
- 4) Верховна Рада;
- 5) Державна казначейська служба.

6. Виконанням Державного бюджету України спеціально займається:

- 1) Міністерство доходів і зборів;
- 2) Державна казначейська служба;
- 3) Рахункова палата.

7. Залежно від суб'єктів фінансовий контроль поділяється на:

- 1) державний, внутрішньогосподарський, аудиторський, громадський;
- 2) попередній, поточний, наступний;
- 3) обов'язковий, ініціативний.

8. До органів виконавчої влади в Україні відносять:

- 1) Кабінет Міністрів, галузеві міністерства, інші центральні органи виконавчої влади;
- 2) обласні державні адміністрації;
- 3) всі відповіді правильні.

9. Вищим органом державного фінансово-економічного контролю в Україні є:

- 1) Міністерство доходів і зборів;
- 2) Національний банк;
- 3) Рахункова палата.

10. Складовими фінансового механізму є:

- 1) фінансові методи;
- 2) фінансові важелі;
- 3) правове забезпечення;
- 4) нормативне та інформаційне забезпечення;
- 5) всі відповіді правильні.

11. Сутність фінансового планування полягає у:

- 1) визначенні організаційно-правових форм підприємств;
- 2) проведенні оцінки фінансової стратегії;
- 3) визначенні фінансових можливостей держави для забезпечення розвитку її економіки;
- 4) немає вірної відповіді.

12. Як співвідносяться поняття фінансова політика та фінансовий механізм:

- 1) фінансова політика реалізується через фінансовий механізм;
- 2) фінансовий механізм визначає фінансову політику;
- 3) немає вірної відповіді.

13. Фінансовий механізм – це:

- 1) фінансові відносини з приводу розподілу ВВП;
- 2) сукупність суб'єктів і об'єктів фінансового розподілу;
- 3) система встановлених державою форм та методів організації фінансових відносин, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства;
- 4) немає вірної відповіді.

14. Нормативне забезпечення функціонування фінансового механізму не включає:

- 1) інструкції;
- 2) нормативи;
- 3) кредити;
- 4) норми;
- 5) методичні вказівки.
- 6) всі відповіді правильні.

15. Методами фінансового планування є:

- 1) нормативний;
- 2) балансовий;

- 3) метод коефіцієнтів;
- 4) всі відповіді правильні.

Завдання 1.

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Терміни:

1. Фінансовий менеджмент
2. Об'єкти управління фінансами
3. Суб'єкти управління фінансами
4. Державний фінансовий апарат.
5. Стратегічне управління фінансами
6. Оперативне управління фінансами
7. Фінансовий контроль
8. Фінансовий механізм
9. Фінансовий метод
10. Фінансовий важіль

Визначення:

А. Засіб дії фінансового методу

Б. Система встановлених державою форм та методів організації фінансових відносин, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

В. Поточне управління фінансами, що становить комплекс заходів, які розробляються на основі оперативного аналізу фінансової ситуації, фінансового планування, контролю та регулювання, складання та виконання фінансових планів.

Г. Специфічний вид діяльності, який здійснюється усіма ланками державної влади і управління, а також недержавними структурами щодо забезпечення на базі законності відповідного рівня фінансової дисципліни, ефективного руху централізованих і децентралізованих фондів, а також пошуку шляхів удосконалення процесів розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів в країні.

Д. Загальне управління фінансами, яке включає дії, що розраховані на довгострокову перспективу і вирішення глобальних завдань розвитку фінансової системи країни

Є. Сукупність усіх організаційних структур, що здійснюють управління фінансами.

Ж. Організаційні структури, які здійснюють управління фінансами

З. Різні види та форми фінансових відносин

І. Процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів та оптимізації обороту грошових коштів.

К. Засіб впливу фінансових відносин на господарський процес.

Завдання 2.

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих:

1. Відповідно до концентрації капіталу необхідність втручання держави в економіку зменшується.

2. Фінансова політика не впливає на процес реалізації сукупного суспільного продукту.

3. Фінансова політика спрямована на формування максимально можливого обсягу фінансових ресурсів.

4. Держава здійснює безпосереднє управління всіма фінансовими ресурсами країни.

5. Закони у сфері фінансів приймає Міністерство фінансів України.

6. Фінансовий механізм – це засіб реалізації фінансової політики.

7. Фінансова стратегія включає дії держави щодо стратегічного розвитку її фінансової системи.

8. Державна казначейська служба входить в систему органів державної законодавчої влади.

9. Рахункова палата України – це постійно діючий вищий орган державного фінансово економічного контролю.

10. Державна казначейська служба складає проект Державного бюджету України.

Тема 16

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

План семінарського заняття

1. Сутність, функції та політика міжнародних фінансів.
2. Міжнародний фінансовий ринок та його сутність.
3. Фінанси міжнародних організацій та інституцій.

Контрольні запитання

1. Міжнародні фінанси, їх розвиток та функції.
2. Міжнародні фінанси та їх складові. Світове фінансове середовище та його взаємозв'язок зі світовим економічним середовищем.
3. Суб'єкти міжнародних фінансів та їх характеристика.
4. Міжнародне фінансове право.
5. Система міжнародних договорів, яка регулює фінансову діяльність суб'єктів міжнародних фінансів.
6. Міжнародна фінансова політика та її складові.
7. Валютна політика та її форми.
8. Кредитна політика як складова міжнародної фінансової політики.
9. Податкова політика як складова міжнародної фінансової політики.
10. Валютне регулювання.

Тести

1. Класифікація валютних системи базується:

- 1) на тому, який саме актив визнається резервним;
- 2) золотому вмісті;
- 3) виникненні паралельного обігу валют на ринку країни.

2. Валютне котирування буває:

- 1) пряме, непряме, внутрішнє, зовнішнє;
- 2) зовнішнє, внутрішнє;
- 3) пряме, непряме;
- 4) поточне, форвардне.

3. До валютних елементів міжнародної валютно-фінансової системи належать:

- 1) валютний курс, національні та міжнародні механізми регулювання обмінного курсу, національні валюти, валютний паритет, міжнародні фінансові ринки;
- 2) національний паритет, національні валюти, валютний курс;

3) міжнародні фінансові ринки, механізм торгівлі кредитами, цінними паперами, міжнародні розрахунки;

4) національні валюти, валютний курс та паритет, умови взаємної конвертації та обігу національних валют, національні та міжнародні механізми регулювання міжнародного курсу.

4. *Форми паралельного обігу:*

- 1) доларизація, євроризація, валютне заміщення;
- 2) доларизація, євроризація;
- 3) валютне переміщення, валютне заміщення;
- 4) доларизація, євроризація, валютне заміщення; валютне переміщення.

5. *Валюта, яка характеризується стабільним валютним курсом:*

- 1) тверда;
- 2) вільно конвертована;
- 3) фіксована;
- 4) резервна.

6. *Золотий паритет діяв за такої системи валютних відносин:*

- 1) Ямайська валютна система;
- 2) Паризька валютна система;
- 3) Бреттон-Вудська валютна система;
- 4) Генуезька валютна система;
- 5) Лондонська валютна система;
- 6) не діяв узагалі.

7. *Ямайська валютна конференція:*

- 1) розв'язала проблеми обміну валют на золото;
- 2) прийняла рішення про випуск євро;
- 3) затвердила долар як єдиний резервний засіб;
- 4) розв'язала проблеми вільного вибору режиму валютного курсу;
- 5) скасувала обмін долара США на золото.

8. *Валюта резервна – це:*

1) валюта, в якій країни тримають свої ліквідні міжнародні резервні активи, що використовуються для покриття від'ємного сальдо платіжного балансу;

2) платіжний засіб інших країн, який законно або незаконно використовується на території певної країни;

3) валюта, яка має здатність вільно обмінюватись для резидентів і нерезидентів на національну валюту і використовуватись в угодах з реальними і фінансовими активами;

4) законний платіжний засіб на території країни, що її випускає;

5) валюта, яка широко використовується для здійснення платежів за міжнародними угодами й активно продається і купується на головних валютних ринках;

б) валюта, що характеризується стабільним валютним курсом, зміни якого відбуваються переважно внаслідок фундаментальних макроекономічних закономірностей.

9. Валюта національна – це:

1) валюта, в якій країни тримають свої ліквідні міжнародні резервні активи, що використовуються для покриття від'ємного сальдо платіжного балансу;

2) платіжний засіб інших країн, який законно або незаконно використовується на території певної країни;

3) валюта, яка має здатність вільно обмінюватись для резидентів і нерезидентів на національну валюту і використовуватись в угодах з реальними і фінансовими активами;

4) законний платіжний засіб на території країни, що її випускає;

5) валюта, яка широко використовується для здійснення платежів за міжнародними угодами й активно продається і купується на головних валютних ринках;

б) валюта, що характеризується стабільним валютним курсом, зміни якого відбуваються переважно внаслідок фундаментальних макроекономічних закономірностей.

10. Міжнародна валютно-фінансова система – це:

1) система, яка функціонує самостійно або обслуговує міжнародний рух товарів та факторів виробництва;

2) міжнародний рух факторів виробництва та товарів і сукупність інструментів;

3) закріплена в міжнародних угодах форма організації валютно-фінансових відносин, які функціонують самостійно або обслуговують міжнародний рух товарів та факторів виробництва.

11. До фінансових елементів міжнародної валютно-фінансової системи належать:

1) міжнародні фінансові ринки, механізми торгівлі фінансовими інструментами, міжнародні розрахунки, які обслуговують рух товарів, факторів виробництва та фінансових інструментів;

2) міжнародні фінансові ринки, міжнародні механізми регулювання міжнародного курсу, національні валюти;

3) валютний курс і паритет, міжнародні фінансові ринки, валютний курс.

12. Використання іноземної валюти як засобу обігу, одиниці розрахунку і засобу збереження – це:

1) доларизація;

- 2) валютне заміщення;
- 3) конвертованість.

13. Перевага системи золотого стандарту полягає в тому, що:

- 1) вона давала змогу автоматично вирівнювати платіжні баланси;
- 2) ринкові валютні курси вільно коливалися;
- 3) країни могли проводити незалежну кредитно-грошову політику;
- 4) усі відповіді правильні;
- 5) усі відповіді неправильні.

14. Валюта іноземна – це:

- 1) валюта, в якій країни тримають свої ліквідні міжнародні резервні активи, що використовуються для покриття від'ємного сальдо платіжного балансу;
- 2) платіжний засіб інших країн, який законно або незаконно використовується на території певної країни;
- 3) валюта, яка має здатність вільно обмінюватись на національну валюту і використовуватись в угодах з реальними і фінансовими активами;
- 4) законний платіжний засіб на території країни, що її випускає;
- 5) валюта, яка широко використовується для здійснення платежів за міжнародними угодами й активно продається і купується на головних валютних ринках;
- 6) валюта, що характеризується стабільним валютним курсом, зміни якого відбуваються і переважно внаслідок фундаментальних макроекономічних закономірностей.

15. Валюта вільного використання – це:

- 1) валюта, в якій країни тримають свої ліквідні міжнародні резервні активи, що використовуються для покриття від'ємного сальдо платіжного балансу;
- 2) платіжний засіб інших країн, який законно або незаконно використовується на території певної країни;
- 3) валюта, яка має здатність вільно обмінюватись для резидентів і нерезидентів на національну валюту і використовуватись в угодах з реальними і фінансовими активами;
- 4) законний платіжний засіб на території країни, що її випускає;
- 5) валюта, яка широко використовується для здійснення платежів за міжнародними угодами й активно продається і купується на головних валютних ринках;
- 6) валюта, що характеризується стабільним валютним курсом, зміни якого відбуваються і переважно внаслідок фундаментальних макроекономічних закономірностей.

16. Міжнародна ліквідність – це:

- 1) сукупність усіх платіжних інструментів;
- 2) склад валютного курсу та валютних паритетів;
- 3) складний економічний механізм, який забезпечує купівлю та продаж окремих валют;
- 4) готівкова частина грошової маси, яка циркулює з рук у руки.

17. Що відбувалося після прив'язки валютного курсу до золота?

- 1) збільшувались можливості кредитно-грошового регулювання економіки;
- 2) обмежувались можливості кредитно-грошового регулювання економіки;
- 3) валютні курси встановлювались без урахування фундаментальних економічних закономірностей;
- 4) темпи економічного розвитку починали випереджати фізичні обсяги золотодобування?

18. Залежно від ступеня гнучкості всі валюти поділяються на:

- 1) тверді, фіксовані, резервні;
- 2) тверді, обмежено гнучкі, гнучкі;
- 3) фіксовані, обмежено гнучкі, гнучкі;
- 4) конвертовані, неконвертовані, зовнішньоконвертовані, внутрішньо-конвертовані.

19. Валюта – це:

- 1) особливий товар, який виконує роль загального еквівалента при обміні;
- 2) готівкова частина грошової маси, що циркулює з рук у руки у вигляді банкнот і монет;
- 3) один із різновидів цінних паперів.

20. Конвертованість з поточних операцій регулює:

- 1) центральний банк;
- 2) міністерство фінансів;
- 3) міністерство економіки;
- 4) казначейство.

Задачі

Задача 16.1

Банк у Києві встановив такий курс долара США: купівля – 26,40 грн, продаж – 27,50 грн.

- Визначити: а) скільки гривень можна одержати за 250 доларів США;
б) скільки доларів США можна купити на 200 тис. грн.

Задача 16.2

Нехай склалися такі значення обмінних курсів дол. США:

Іноземна валюта	Пряме котирування	Обернене котирування
Британський фунт, GBR	1,8	
Південнокорейський чон, KRW		700,0
Німецька марка, DEM		1,5
Канадський долар, CAD	0,86	
Швейцарський франк, CHF		1,9
Французький франк, FRF	0,15	
Ріал Саудівської Аравії, SAR		3,5
Італійська ліра, ITL	0,0007	
Японська єна, JPY	0,0052	
Мексиканське песо, MXN	0,042	
Норвезька крона, NOK		5,85
Бразильське крузейро, BRL	0,0092	
Шведська крона, SEK		6,5
Венесуельський болівар, VEB		4,5

Заповніть пусті клітини таблиці.

Визначити методом крос-курсу такі валютні курси: GBP/FRF; FRF/JPY; JPY/GBP; KRW/ SEK; SEK/DEM; DEM/CHF; DEM/SEK.

Тема 17

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

План семінарського заняття

1. Фінансова безпека держави у системі економічної безпеки.
2. Сутність бюджетної та податкової безпеки на сучасному етапі економічних реформ.
3. Вплив державних боргів на фінансову безпеку держави.
5. Грошово-кредитна політика як складова частина фінансової безпеки держави.
6. Інвестиційна складова фінансової безпеки держави.

Теми рефератів

1. Вплив податкової та бюджетної політики на ресурсний потенціал суб'єктів господарювання.
2. Проблеми та перспективи формування фондового ринку України.
3. Іноземний досвід реформування пенсійних систем.
4. Іноземні інвестиції як важливий ресурс забезпечення макроекономічної стабільності України.
5. Проблеми фінансування соціальних зобов'язань держави.
7. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на фінансову безпеку держави.
8. Інфляція в Україні: проблеми, ризики, перспективи.
9. Державна політика зростання доходів населення та його платоспроможності.
10. Вплив структури доходів населення на рівень споживання.

Контрольні запитання

1. Розкрийте економічну сутність поняття «фінансова безпека держави».
2. Що виступає суб'єктом фінансової безпеки держави?
3. Назвіть основні загрози фінансовій безпеці держави.
4. Що являє собою індикатор та порогові значення індикаторів?
5. Дайте визначення поняття «бюджетна безпека держави».
6. Назвіть основні проблеми бюджетної системи.
7. Що являє собою бюджетний дефіцит? Як він впливає на фінансову безпеку держави?
8. Дайте визначення поняття «боргова безпека». Охарактеризуйте основні індикатори, що визначають боргову безпеку.
9. Хто затверджує структуру і граничний розмір державного боргу

країни?

11. Назвіть основні заходи підвищення боргової безпеки.
12. Що являє собою інфляція? Хто розраховує рівень інфляції в Україні?
13. Назвіть основні загрози фінансовій безпеці, які спонукає інфляція.

Охарактеризуйте напрямки антиінфляційної політики.

14. Дайте визначення поняття «валютна безпека держави».
  15. Які переваги та недоліки у залученні іноземного капіталу банківським сектором України.
  16. Назвіть основні заходи щодо поліпшення діяльності банківського сектору.
  17. Дайте визначення поняття «інвестиційна безпека держави».
- Охарактеризуйте основні індикатори, що визначають інвестиційну безпеку.

Тести

1. Бюджетний дефіцит являє собою:

- 1) перевищення доходів бюджету над його видатками;
- 2) перевищення видатків бюджету над його доходами;
- 3) урівноваження доходів та видатків;
- 4) зменшення витрат держави.

2. Індикаторами боргової безпеки є:

- 1) стан платіжного балансу;
- 2) рівень інфляції;
- 3) обсяги внутрішніх та зовнішніх боргів держави;
- 4) оцінка ризиків здійснення державних запозичень.

3. Процес погашення основного обсягу заборгованості й відсотків за рахунок коштів, отриманих від розміщення нових позик називається:

- 1) рефінансування державного боргу;
- 2) реорганізація фінансової політики держави;
- 3) монополізація економіки держави;
- 4) уніфікація державного боргу.

4. Індекс споживчих цін розраховується:

- 1) Міністерством фінансів;
- 2) Держкомстатом України;
- 3) Державною казначейською службою;
- 4) Кабінетом Міністрів.

5. Рівень фінансової безпеки характеризують:

- 1) коефіцієнти;
- 2) індикатори;
- 3) показники;
- 4) методи оцінки.

6. Підвищення загального рівня цін в економіці, яке спричинене зниженням купівельної спроможності грошей, внаслідок переповнення каналів обігу надлишковою кількістю паперових грошей, незабезпечених відповідним зростанням товарної маси називається:

- 1) інфляція;
- 2) дефляція;
- 3) стагфляція;
- 4) дефолт.

7. Порогові значення індикаторів фінансової безпеки визначаються:

- 1) експериментально на основі досвіду;
- 2) з урахуванням граничних критеріїв, встановлених для країн – кандидатів на вступ до ЄС;
- 3) як співвідношення значень індикаторів попереднього року до значень поточного року;
- 4) вірні відповіді 1) та 2).

8. Визначте документи, які містять достовірну інформацію щодо дефіциту державного бюджету:

- 1) Бюлетень НБУ;
- 2) закон про Державний бюджет України;
- 3) звітні матеріали Міністерства фінансів;
- 4) вірні відповіді 1) та 2);
- 5) вірні відповіді 2) та 3);
- 6) всі відповіді вірні.

9. Критерієм безпечності внутрішніх та зовнішніх державних боргів є:

- 1) здатність держави погашати борги;
- 2) спроможність держави погашати та обслуговувати борги;
- 3) надмірне зростання соціальних видатків порівняно із темпами зростання ВВП;
- 4) немає вірної відповіді.

10. Для ефективного функціонування економіки та відновлення основних фондів загальний обсяг інвестицій щодо ВВП повинен бути в межах:

- 1) 20-25 %;
- 2) 30-35 %;
- 3) 40-45 %;
- 4) 45-50 %.

11. Згідно з даними міжнародної статистики «нормальна» величина бюджетного дефіциту в індустріально розвинених країнах коливається у межах від розміру ВВП:

- 1) 1-2 %;

- 2) 3-4 %;
- 3) 5-6 %;
- 4) 35 %.

12. Забезпеченню податкової безпеки України сприятиме:

- 1) оптимальне співвідношення прямих і непрямих податків;
- 2) упорядкування податкових пільг;
- 3) обґрунтування системи диференційованих ставок податків;
- 4) значне зростання прямих податків;
- 5) зростання ставки непрямих податків;
- 6) вірні відповіді 1), 2) та 3);
- 7) вірні відповіді 2), 4) та 5).

13. Внутрішнє запозичення здійснюється в Україні через:

- 1) облігації внутрішньої позики;
- 2) банківські кредити;
- 3) векселі;
- 4) всі відповіді вірні.

14. У країнах з розвинутою ринковою економікою частка бюджетних коштів у вартості інвестиційного проекту дорівнює:

- 1) 20-25 %;
- 2) 25-30 %;
- 3) 35-40 %;
- 4) 40-45 %.

15. Помірною вважається інфляція в діапазоні:

- 1) від 2 до 4 %;
- 2) від 5 до 10 %;
- 3) від 10 до 20 %;
- 4) від 20 до 25 %.

16. Право встановлювати в Україні валютний коридор або режим плаваючого валютного курсу належить:

- 1) МВФ;
- 2) НБУ;
- 3) МБРР;
- 4) Міністерству фінансів.

17. Валютне регулювання являє собою:

- 1) контроль за дотриманням валютного законодавства;
- 2) регламентацію державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій;
- 3) можливе мінімальне та максимальне відхилення офіційного курсу національної грошової одиниці щодо іноземних валют;

4) усі відповіді вірні.

18. Співвідношення між сумою платежів, здійснених даною країною за кордоном, і сумою надходжень до цієї країни з-за кордону за певний період (рік, квартал, місяць) – це:

- 1) торговельний баланс;
- 2) баланс руху капіталів;
- 3) платіжний баланс;
- 4) валютний баланс.

19. Можливе мінімальне та максимальне відхилення офіційного курсу національної грошової одиниці щодо іноземних валют є:

- 1) платіжний баланс;
- 2) валютний коридор;
- 3) валютне регулювання;
- 4) валютний курс.

20. Елемент, що відображає хід процесу або стан об'єкта спостережень, його якісні та кількісні характеристики:

- 1) індикатор;
- 2) коефіцієнт;
- 3) показник;
- 4) метод оцінювання.

Завдання

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наведені нижче.

Терміни:

1. Фінансова безпека держави.
2. Індикатор.
3. Бюджетна безпека.
4. Бюджетний дефіцит.
5. Боргова безпека.
6. Інфляція.
7. Валютна безпека держави.
8. Валютний коридор.
9. Платіжний баланс.
10. Валютне регулювання
11. Інвестиційна безпека держави.
12. Інвестиційний клімат.

Визначення:

А. Спроможність бюджетної системи забезпечити платоспроможність держави при збалансуванні доходів і видатків та ефективне використання бюджетних коштів в процесі виконання функцій державного регулювання економічного розвитку, реалізації соціальної політики, а також утримання органів державного управління, забезпечення національної безпеки і оборони.

Б. Підвищення загального рівня цін в економіці, яке спричинене зниженням купівельної спроможності грошей, внаслідок переповнення каналів обігу надлишковою кількістю паперових грошей, незабезпечених відповідним зростанням товарної маси.

В. Можливе мінімальне та максимальне відхилення офіційного курсу національної грошової одиниці до іноземних валют.

Г. Ступінь захищеності фінансових інтересів держави, стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, валютної, банківської, інвестиційної, митно-тарифної, розрахункової та фондової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, спроможністю держави ефективно формувати та раціонально використовувати фінансові ресурси, достатні для задоволення її потреб, виконуючи існуючі зобов'язання та забезпечуючи соціально-економічний розвиток.

Д. Регламентация державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій. Воно є економічною необхідністю, зумовлено міжнародною економічною інтеграцією та співпрацею між країнами на світовому ринку. Валютне регулювання здійснюється безпосередньо НБУ.

Е. Перевищення видатків бюджету над його доходами.

Є. Рівень співвідношення між розміром інвестицій країни за кордон та отриманими інвестиціями, який задовольняє потреби внутрішньої економіки та підтримує позитивний платіжний баланс держави. **Ж.** Елемент, що відображає хід процесу або стан об'єкта спостережень, його якісні і кількісні характеристики.

З. Співвідношення між сумою платежів, здійснених даною країною за кордоном, і сумою надходжень до цієї країни з-за кордону за певний період

И. Забезпеченість держави достатніми валютними коштами, підтримування стабільності внутрішньої та зовнішньої купівельної спроможності грошової одиниці, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, виконання міжнародних зобов'язань, такий стан курсоутворення, який направлений на розвиток вітчизняного експорту та приплив іноземних інвестицій.

І. Рівень внутрішньої і зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень й оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету та руйнуванням вітчизняної фінансової системи.

К. Сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, які забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та закордонних інвесторів

Тема 18

ФІНАНСИ КРАЇН З РОЗВИНЕНОЮ РИНКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ

План семінарського заняття

1. Основні аспекти фінансової системи Сполучених Штатів Америки.
2. Особливості функціонування фінансової системи Японії.
3. Основні положення побудови фінансової системи Великобританії, Німеччини та Франції.
4. Основи функціонування фінансової системи скандинавських країн.

Контрольні запитання до теми

1. Надайте характеристику сучасним фінансам США.
2. Охарактеризуйте сучасну фінансову систему Японії.
3. Дайте характеристику особливостей сучасних фінансів Великобританії?
4. Охарактеризуйте сучасну фінансову систему Німеччини.
5. Назвіть особливості фінансів Франції.
6. Надайте характеристику сучасним фінансам скандинавських країн.

Тести

1. Фінансова система США складається з таких елементів:

- 1) фінанси федерації, фінанси 50 штатів, місцеві фінанси;
- 2) централізовані фінанси, місцеві фінанси;
- 3) федеральні фінанси, фінанси штатів.

2. Бюджетний рік у США починається

- 1) 1 жовтня;
- 2) 1 березня;
- 3) 1 грудня.

3. Бюджетний процес у США складається з трьох основних стадій:

- 1) вироблення президентського варіанту проекту бюджету; робота Конгресу над бюджетом, виконання бюджету;
- 2) розробка проекту бюджету, затвердження бюджету, виконання бюджету, звітування про виконання бюджету.

4. Основним засобом як державного, так і муніципального запозичення в США є емісія:

- 1) державних облігацій;
- 2) облігацій штатів і муніципальних облігацій;
- 3) казначейських бонів.

5. Державний бюджет США складається з:

- 1) загального та спеціального фондів;
- 2) урядового бюджету і трастів;
- 3) урядового бюджету та бюджетів штатів.

6. Головним джерелом надходжень до доходів державного бюджету США є:

- 1) податки на споживання та податки на прибуток корпорацій;
- 2) прибуткові податки і внески у фонди соціального страхування;
- 3) податки на бізнес та митні збори.

7. Фінансова інфраструктура Сполучених Штатів Америки складається з:

- 1) процедури бухгалтерського обліку та судочинства;
- 2) інформаційного забезпечення;
- 3) Федеральної резервної системи США;
- 4) розрахунково-клірингових організацій;
- 5) регулюючих органів.

8. Бюджетам нижчого рівня у США надається цільова фінансова допомога у вигляді:

- 1) блоків-грантів та категорійних грантів;
- 2) міжбюджетних трансфертів;
- 3) дотацій і субвенцій.

9. Суб'єктом законодавчої ініціативи в Японії є:

- 1) Імператор;
- 2) Парламент;
- 3) Прем'єр-міністр.

10. Найбільшу частку серед податкових надходжень в Японії мають:

- 1) прибутковий податок в фізичних осіб,;
- 2) податок на прибуток юридичних осіб (на прибуток компаній);
- 3) непрямі податки (стягнуті з продажу алкогольних напоїв, сигарет, предметів розкоші).

11. Фінансовий рік у Японії починається з

- 1) 1 квітня;
- 2) 1 січня;
- 3) 1 липня.

12. Місцеві бюджети в Японії зводяться

- 1) з мінімальним дефіцитом;
- 2) без дефіциту;
- 3) з профіцитом.

13. Державний борг Японії у 2011 фінансовому році склав:

- 1) до 100% ВВП;
- 2) менше 60% ВВП;
- 3) біля 200% ВВП.

14. Державний бюджет Великобританії складається з:

- 1) консолідованого фонду та національного фонду позик;
- 2) поточного бюджету та бюджету розвитку;
- 3) урядового бюджету та місцевих бюджетів.

15. Сьогодні у Великобританії максимальна ставка податку на доходи фізичних осіб складає:

- 1) 20 % ;
- 2) 40 %;
- 3) 50 %;
- 4) 60 %.

16. Бюджетна система Німеччини містить:

- 1) бюджет федерації, бюджети земель і бюджети громад;
- 2) урядовий бюджет та місцеві бюджети;
- 3) бюджет федерації, бюджети земель.

17. До федеральних податків у ФРН не належать:

- 1) доходи від фінансових монополій;
- 2) митні збори;
- 3) податок з обороту;
- 4) податок з вантажного автотранспорту;
- 5) разовий податок на майно;
- 6) прибутковий податок;
- 7) податок на користь Європейського Союзу.

18. Центральний бюджет Франції складається:

- 1) загальний бюджет, приєднані бюджети різних державних організацій, спеціальні рахунки казначейства;
- 2) загальний та інвестиційний бюджет;
- 3) поточний бюджет та бюджет розвитку.

19. Найвищий рівень оподаткування серед скандинавських країн є у:

- 1) Фінляндія і Норвегія;
- 2) Норвегії і Данії;

3) Данія і Швеція.

20. Перше місце в світі за обсягом державного втручання в економічне життя займає:

- 1) Швеція;
- 2) Норвегії;
- 3) Данія;
- 4) Фінляндія.

ФІНАНСИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

План семінарського заняття

1. Структура бюджету та принципи організації оподаткування Європейського Союзу.
2. Валютна інтеграція Європейського Союзу і перспективи розвитку фінансової системи ЄС.

Контрольні запитання

1. Поясніть причини інтеграційних процесів у Європі.
2. Перелічіть етапи створення Європейського Союзу.
3. Які функції виконують загальноєвропейські інститути, що входять у ЄС?
4. За рахунок яких коштів формується бюджет ЄС і на які цілі витрачається?
5. Фінансові передумови створення Європейського союзу.
6. Унікальність Європейського союзу.
7. Прогнози Європейського союзу.
8. Досягнення фінансового розвитку Європейського союзу.
9. Вплив Європейської інтеграції на фінансове світове становище.
10. Валютна інтеграція Європейського союзу.
11. Перспективи розвитку фінансової системи Європейського союзу.

Тести

1. Європейська співдружність заявила про європейську валютну систему:

- 1.) у 1979 році;
- 2.) у 1970 році;
- 3.) у 1889 році.

2. Рішенням про введення єдиної європейської підтвердилось Європейською радою у:

- 1) грудні 1991 року;
- 2) січні 1992 року;
- 3) лютому 1990 року.

3. Єдина європейська валюта замінила назву з «екю» на «євро» у:

- 1) грудні 1991 року;
- 2) січні 1992 році;
- 3) лютому 1990 році.

4. Технічний перехід на євро здійснювався у:

- 1) два етапи;
- 2) один етап;
- 3) три етапи.

5. Відповідно до критеріїв, встановлених ЄС при переході на євро, країна Євро союзу повинна була мати дефіцит бюджету у розмірі:

- 1) менше 3% ВВП;
- 2) не більше 5% ВВП;
- 3) менше 7% ВВП.

6. Відповідно до критеріїв, встановлених ЄС при переході на євро, державна заборгованість повинна була складати:

- 1) менше 80 % від ВВП;
- 2) менше 50% від ВВП;
- 3) менше 60 % від ВВП.

7. Членами Євросоюзу є:

- 1) 25 країн;
- 2) 22 країни;
- 3) 30 країн.

8. На теперішній час країнами - кандидатами до вступу в ЄС визнані:

- 1) Україна, Сербія, Швейцарія;
- 2) Македонія, Туреччина, Хорватія.

9. В залежності від діючої системи оподаткування прибутку європейські країни поділились на:

- 1) три групи;
- 2) дві групи;
- 3) чотири групи.

10. Система умовного нарахування застосовується у:

- 1) Великобританії, Франції, Бельгії, Данії, Ірландії, Італії;
- 2) Австрії, Фінляндії, Португалії;
- 3) Іспанії, ФАР.

11. Характерною рисою Європейської податкової системи є висока роль:

- 1) податку на додану вартість;
- 2) податку на прибуток корпорацій;
- 3) внесків на соціальне страхування.

12. Податкова політика ЄС характеризується наступними особливостями:

- 1) зниження податкових ставок із одночасним скороченням податкових пільг з метою стимулювання економіки і забезпечення ефективного розподілу ресурсів;
- 2) зменшення прогресивності і перехід до пропорційного оподаткування доходів;
- 3) стимулювання окремих пріоритетних секторів економіки, зокрема, дрібного бізнесу, внутрішньо фірмових досліджень і розробок;
- 4) створення пільгових оцадних схем;
- 5) всі відповіді вірні.

13. Бюджет ЄС базується на дотриманні таких принципів:

- 1) принцип єдності;
- 2) принцип бюджетної точності;
- 3) принцип субсидіарності;
- 4) принцип щорічності;
- 5) принцип рівноваги;
- 6) принцип збалансованості;
- 7) принцип єдиної одиниці обліку;
- 8) принцип універсальності;
- 9) принцип цільового характеру видатків;
- 10) принцип ефективного фінансового управління;
- 11) принцип прозорості;
- 12) принцип повноти;
- 13) відповіді 1,2,7-11 – вірні;
- 14) відповіді 3-6,12 – вірні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативна література

1. Конституція України [Текст] : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Голос України. – 1996. – 13 липня.
2. Бюджетний кодекс України [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51.
3. Податковий кодекс України [Текст] // Голос України. – 2010. – № 229-230. – 4 грудня.
4. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України (щодо удосконалення деяких норм Податкового кодексу України)" (від 7 липня 2011 р. № 3609-VI) [Текст] // Голос України. – 2011. – № 144. – 5 серпня.
5. Закон України "Про Державний бюджет України на поточний рік" [Текст] // Голос України або Урядовий кур'єр.
6. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», серпень 2003 р., № 1058–15 [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 49-51. – ст.376.
7. Закон України "Про місцеве самоврядування" від 27.05.1997 р. № 280/97-ВР(зі змінами та доповненнями) [Текст] // Відомості Верховної Ради. – 1997. – № 24. – ст.170
8. Закон України "Про страхування" від 7.03.1996 р. № 85/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [Текст] // Відомості Верховної Ради України.
9. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI [Текст] // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 202. – 29 жовтня.
10. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000р. № 2121-III [Текст] // Урядовий кур'єр від 17.01.2001. – № 8.
11. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» [Текст] // Голос України. – 2011. – № 145. – 6 серпня.
12. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р. – № 51. – ст. 292.
13. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 23.09.1999 р., № 1105-XIV (зі змінами та доповненнями) [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46. – ст. 403.
14. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р., № 1533-III (зі змінами та доповненнями) [Текст] // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 22. – ст.171.
15. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами,

зумовленими похованням» від 18.01.2001 р., № 2240-III (зі змінами та доповненнями) [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 14. – ст. 71.

16. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» – 2010 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <rada.gov.ua>.<<http://zakon.rada.gov.ua>>.

17. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» – 2010 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://zakon.rada.gov.ua>>.

18. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV (зі змінами та доповненнями) [Текст] // Офіційний вісник України. – 1999. – № 24. – 2 липня.

19. Закон України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу паперів в Україні» від 10.12.1997 р. № 710/97-ВР [Текст] // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 1. – 10 січня.

20. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями) [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1.

21. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. № 3480-IV [Текст] // Урядовий кур'єр. – 2006. – № 75. – 19 квітня.

22. Закон «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 27.07 2011 р., № 2857-17 [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 7-8. – ст. 52.

23. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 6.08.2011 р., № 2464-17 [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 2-3. – ст.11.

24. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9.07.2003 рік. №1057-IY [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47 – 48. – ст.372.

25. Закон України «Про основи національної безпеки України» [Електронний ресурс] : від 19 червня 2003 р. № 964-IY. – Режим доступу : <<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>>.

26. Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» [Електронний ресурс] : від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР. – Режим доступу : <<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=183%2f98-%D0%B2%D1%80>>.

27. Звіт Міністра фінансів України на засіданні Верховної Ради України про результати виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2010 рік». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://minfin.kmu.gov.ua/file/link/288689/file/zvit.pdf>>.

28. Наказ Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію від 14 січня 2011 р. (із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 50 від 31.01.2011 р., № 497 від 12.04.2011 р., № 575 від 30.04.2011 р., № 643 від 26.05.2011 р., № 740 від 21.06.2011 р., № 892 від 18.07.2011 р., № 1066 від 26.08.2011 р.)». – [Електронний ресурс]: Закон и норматив. – Режим доступу:

<<http://www.licasoft.com.ua/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=624488&menu=737475>>.

29. Про затвердження Положення про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом [Електронний ресурс] Наказ № 461; сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <<http://www.minfin.gov.ua>>.

30. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2011–2013 роки» [Текст] // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 41. – 4 березня.

31. Указ Президента № 499/2011 від 23 квітня 2011 року «Положення про Державну фінансову інспекцію України» – 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://zakon.rada.gov.ua>>.

32. Указ Президента України №1085/2010 від 09.12.2010 р. «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» – 2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://zakon.rada.gov.ua>>.

33. Наказ Міністерства економіки від 02.03.2007 р., № 60 "Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України" – 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article>>.

Основна література

34. Бойцун Н. Є. Міжнародні фінанси [Текст] : Навчальний посібник / Н. Бойцун, Н. Стукало. – 2-ге видання. – К.: ВД «Професіонал», 2005.

35. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини [Текст] : Підруч. для ВНЗ / С. Я. Боринець – 5-те вид. перероб. і доп. Рекомендовано МОН – К.: Знання, 2008.

36. Внукова Н. М., Кузьминчук Н. В. Соціальне страхування [Текст]: Навчальний посібник - К.: Кондор, 2009.

37. Лапчук Б. Ю. Валютна політика [Текст] : Навч. посіб. / Б. Ю. Лапчук – К.: Знання, 2008.

38. Міжнародні фінанси [Текст] : Підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпченко, Т. С. Шемет [та інш.]; за ред.. О. І. Рогач. – К.: Либідь, 2003.

39. Місцеві фінанси [Текст] : Навч. посібник / О. О. Сунцова – К., 2005

40. Моринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини [Текст] : Підручник / С. Я. Моринець – 4-те., перероб. і доп. – К.: Знання, 2004.

41. Науково-практичний коментар до Бюджетного Кодексу України [Текст]. За заг. ред. Ф. О. Ярошенка. – К.: УДУФМТ, Зовнішня торгівля, 2010.

42. Рева Т. М. Місцеві фінанси [Текст] : Навч. посібник / Т. М. Рева, К. Ф. Ковальчук, Н. В. Кучкова. – К. – 2007.

43. Страхування [Текст] : Підручник / Керівник авт.кол. і наук ред. С. С. Осадець. – Вид. 3-те. – К.: КНЕУ, 2006.

44. Страхування: теорія та практика [Текст] : Навчально-методичний посібник / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко [та ін.]; за загальною редакцією проф. Н. М. Внукової – Х: Бурун Книга, 2004.

45. Сухоруков А. І., Ладюк О. Д. Фінансова безпека держави [Текст] :

Навчальний посібник / А. І. Сухоруков, О. Д.Ладюк. – К.: Центр учбової літератури, 2007.

46. Финансы [Текст] : Учебник для вузов / Под ред. проф. Л. А. Дробозиной. – М.: ЮНИТИ, 2000.

47. Фінанси [Текст] : Навч. посіб. / Близнюк О. П., Лачкова Л. І., Оспіщев В. І. [та ін.]; за ред. Оспіщева В. І. – К.: Знання, 2008.

48. Фінанси підприємств [Текст] : Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2004.

Додаткова література

49. Азаров М. Я. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України [Текст]. 3 т. / кол. авторів [заг. редакція, М. Я. Азарова]. – К.: Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010.

50. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси [Текст] / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К., 2004.

51. Барановський О. І. Фінансова безпека [Текст] : Монографія / О. І. Барановський; Інститут економічного прогнозування. – К.: Фенікс, 1999.

52. Берлин С. И. Теория финансов [Текст]: Учебное пособие / С. И. Берлин – М.: Изд-во „Приор”, 2000.

53. Боди З. Финансы [Текст] / З. Боди – М: Диалектика-Вильямс, 2009.

54. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2010 рік [Текст] / І. Ф. Щербина, А. Ю. Рудик, В. В. Зубенко [та ін.] ; ІБСЕД. Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. - К., 2011.

55. Валовий внутрішній продукт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

56. Валовий зовнішній борг України в 2010 р. збільшився до 117 млрд. дол. [Електронний ресурс] / РБК-Україна інформаційна агенція. – Режим доступу: <<http://rbk.ua>>.

57. Василик О. Д. Державні фінанси України [Текст] : Підруч. для студ. екон. спец. ВНЗ / О. Д. Василик, К. В. Павлюк / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.

58. Василик О. Д. Теорія фінансів [Текст] / О. Д. Василик – К.: Вища школа, 2004.

59. Величко О. В. Фінанси [Текст] : Метод. вказ. для студ. екон. спец. ден. Форми навч. / О. В. Величко, В. О. Зінченко / Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ: Альма-матер, 2006.

60. Венгер В. В. Фінанси [Текст] : Навч. посіб. / В. В. Венгер – К., 2009.

61. Внукова Н. М., Кузменчук Н. В. Соціальне страхування [Текст] : Навч. посіб. / Н. М. Внукова, Н. В. Кузменчук. – Х.: ХДЕУ, 2009.

62. Воробйов Ю. М. Податкова система України: історія становлення та перспективи розвитку [Текст] / Ю. М. Воробйов // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – № 3. С. 6-10.

63. Воронова Л. К. Финансовое право [Текст] / Л. К. Воронова, И. Е. Криницький, Н. П. Кучерявенко – Харьков: Право, 2006.
64. Воронова Л. К., Кучерявенко Н. П. Финансовое право [Текст] / Л. К. Воронова, Н. П. Кучерявенко. – Х.: Легас, 2003.
65. Герасименко П. Податок на доходи фізичних осіб: українські парадокси та світовий досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kobzar1814.blogspot.com/2011/04/blog-post_8964.html>.
66. Грачева Е. Ю., Соколова З. Д. Финансовое право [Текст] / Е. Ю. Грачева, З. Д. Соколова. – М.: Юристь, 2002.
67. Грошові агрегати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.bank.gov.ua/Publication/stat.htm>>.
68. Державні фінанси [Текст] : Навч. посібник / За заг. ред. В. Д. Базилевича – К.: Атіка, 2002.
69. Динаміка кредитних рейтингів України [Електронний ресурс] / сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <<http://www.minfin.gov.ua>>.
70. Єдиний соціальний внесок: міжнародний та вітчизняний досвід [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної податкової служби України <http://sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=324596&cat_id=310882&showHidden=1>.
71. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави [Текст] / М. М. Єрмошенко. – К., 2001.
72. Загородній А. Г. Фінансовий словник [Текст] / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Т-во «Знання», 2000.
73. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейський країн [Текст] / В. В. Зайчикова. – К.: НДФІ, 2007.
74. Іваненко Ю. В. До питання розкриття інформації про державний борг [Текст] / Ю. В. Іваненко, А. В. Мамишев // Вісник НБУ. – 2007. – № 3. – С. 11-20.
75. Іванов Ю. Податкова система [Текст] : Підручник / Ю. Іванов, А. Крисоватий, О. Десятнюк. – К.: Атіка, 2009.
76. Індеси споживчих цін у 1993-2010рр. (до відповідного періоду попереднього року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
77. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка) [Текст] : Навчальний посібник / за ред. С. В. Мочерного – 3-тє вид, стереотипне – Львів: „Новий Світ-2000”, 2006.
78. Історія економічних учень [Текст] : Підручник / Л. Я. Корнійчук, Н. О. Титаренко, А. М. Поручник [та ін.]; за ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Титаренко. – К.: КНЕУ, 2001.
79. Історія економічних учень [Текст] : Підручник: У 2 ч. / За ред. В. Д. Базилевича. – 2-ге вид., випр. – К.: Знання, 2005.
80. Карасева М. В. Финансовое правоотношение [Текст] / М. В. Карасева. – М.: Изд-во НОРМА, 2001.
81. Карлін М. І. Державні фінанси України [Текст] : Навч. посіб. / М. І.

Карлін – К. Знання, 2008.

82. Кириленко В. І. Місцеві бюджети України: (історія, теорія, практика) [Текст] / Кириленко К. – НІОС, 2000.

83. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України [Текст] / О. П. Кириленко. – К.: НІОС, 2008.

84. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України [Електронний ресурс] : Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. № 3/97-ВР. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/F970003.html>.

85. Концепція економічної безпеки України [Текст] / За ред. В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозування НАН України, 1998.

86. Корнієнко Т. Н. Податковий кодекс і стратегія розвитку економіки України [Текст] / Т. Н. Корнієнко, С. А. Корнієнко // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2010. – № 2(24). – С. 145 – 149.

87. Костенко Ю. О. Фінансове право України [Текст] : Навчальний посібник / Ю. О. Костенко. – К., 2009.

88. Котенко Л. Н., Манжос Н. В. Самовчитель з оподаткування [Текст] / Л. Н. Котенко, Н. В. Манжос. – Х.: Фактор, 2010.

89. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України [Текст] / В. І. Кравченко. К.: Т-во “Знання”, КОО, 1999.

90. Кравченко В. І. Фінанси місцевих органів влади [Текст] : Монографія / В. І. Кравченко; Нац. ін.-т стратегічних досліджень. – К., 1996.

91. Кремень О.І. Особливості економіко-статистичного аналізу державного боргу [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://lib.uabs.edu.ua/library/Article/Kremen_4.pdf>.

92. Крохмалюк Д. І. Річний звіт Національного банку України за 2009 р. [Текст] / Д. І. Крохмалюк, М. Р. Гриценко, М.О. Стаднічук // Департамент статистики та звітності Національного банку України. – 2009.

93. Кудряшов В. П. Курс фінансів [Текст] : Навчальний посібник / В. П. Кудряшов – К.: Знання, 2008.

94. Лисенков Ю. Податкова система у схемах, діаграмах, таблицях [Текст] : навч. посіб. / Лисенков Ю. М., Педь І. В.; за ред. І. В. Педь; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. - К. Зовнішня торгівля, 2011.

95. Лісовицький В. М. Історія економічних вчень [Текст] / В. М. Лісовицький. – Х.: ТОВ “Р.И.Ф.”, 2002.

96. Лортикян Э. Л. Государство и рынок. Очерки экономической истории Украины [Текст] / Э. Л. Лортикян. – ООО “РИРЕГ”, 1997.

97. Лортикян Э. Л. Украинские экономисты первой трети XX столетия: очерки истории экономической науки и экономического образования [Текст] / Э. Л. Лортикян. – «Харків» 1995.

98. Лютий І. О. Податкова система [Текст] : Навч.посіб. / Л. М. Демиденко, М. В. Романюк, В. Б. Тропіна, Ю. Л. Субботович – Х.: Легас, 2009.

99. МВФ прогнозує зростання держборгу України в 2011р. до 42,4% ВВП [Електронний ресурс] / Інтерфакс-Україна. – Режим доступу:

<<http://www.interfax.com.ua>>.

100. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251.0>>.

101. Міжнародні фінанси [Текст] : Підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпченко, Т. С. Шемет [та ін.]; за ред. О. І. Рогач. – К.: Либідь, 2003.

102. Моринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини [Текст] : Підручник / С. Я. Моринець. – 4-те., перероб. і доп. – К.: Знання, 2004.

103. Мунтіян В. І. Економічна безпека України [Текст] : Монографія / В. І. Мунтіян. – К.: КВІЦ, 1999.

104. Опарин В. М. Финансы (Общая теория) [Текст] : Учеб. пособие / В. М. Опарин. – 4-е изд., без изменений. – К.: КНЕУ, 2007.

105. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) [Текст] : Навч. Посібник / В. М. Опарін. – 5-те вид., К.: КНЕУ, 2008.

106. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) [Текст] : Монографія / В. М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2005.

107. Оподаткування в Україні [Текст] : Навч. посіб. / Деева Н. М., Редіна Н. І. [та ін.]; за ред. Н. І. Редіної. – К.: Центр учбової літератури, 2009.

108. Орлюк О. П. Фінансове право [Текст] / О. П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2003.

109. Основні засади грошово-кредитної політики на 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zn.ua/img/st_img/osnovni-zasadi2011.doc.pdf>.

110. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <www.minfin.gov.ua>.

111. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <www.bank.gov.ua>.

112. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України [Текст] : Навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – К.: Знання-Прес, 2006.

113. Плиса В. Й. Страхування [Текст] : Навч. посіб. / В. Й. Плиса – К.: Каравела, 2005.

114. Поддерегін А. М. Фінанси підприємств [Текст] : Підручник / А. М. Поддерегін. – К.: КНЕУ, 2009.

115. Романенко О. П. Фінанси [Текст] : Підручник / О. П. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.

116. Романенко О. Р. Фінанси [Текст] : Підручник / О. Р. Романенко. – К.: КНЕУ, 2009.

117. Ротова Т. А. Страхування [Текст] : Навч. посіб. / Т. А. Ротова – 2-ге вид. перероб. та допов. – К.: Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2006.

118. Саєнко О. Методичні підходи до оцінки рівня забезпечення національної економічної безпеки [Текст] / О. Саєнко // Збірник тез доповідей II Науково-практичного семінару з міжнародною участю (16-18 грудня 2008 року). – Тернопіль, 2008. – С. 200-201.

119. Соколовська А. М. Основи теорії податків [Текст] : Навчальний посібник / А. М. Соколовська. – К.: 2010.

120. Стан державного боргу України [Електронний ресурс] / сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <<http://www.minfin.gov.ua>>.
121. Статистичні дані [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://chernigivstat.gov.ua/statdani/domogosp/DG5.htm>>.
122. Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007. – Режим доступу: <<http://www.president.gov.ua/documents/5728.html>>.
123. Сунцова С. О. Місцеві фінанси України [Текст] : Навчальний посібник / С. О. Сунцова.– К., 2009.
124. Сухоруков А. І., Ладюк О. Д. Фінансова безпека держави [Текст] : Навчальний посібник / А. І. Сухоруков, О. Д. Ладюк. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
125. Таркуцяк А. О. Страхові послуги [Текст] : Навч. посібник / А. О. Таркуцяк. – К.: Європейський університет, 2003.
126. Теорія фінансів [Текст] : Навчальний посібник / За заг. ред. О.Д. Василика. – К.: Центр навчальної літератури, 2005.
127. Тысячелетняя история финансов [Електронний ресурс] // Управление финансами. – Режим доступу : <<http://www.Management.com.ua/finance>>.
128. Угровецький О. П. Система оподаткування в Україні: становлення, реформування, адміністрування [Текст] : Монографія / Угровецький О.П. – Х.: Золота миля, 2009.
129. Україна на шостому місці в списку країн, яким загрожує дефолт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.news.finance.ua>>.
130. Федосов В. М., Юрій С. І. Теорія фінансів [Текст] : Підручник / В. М. Федосов, С. І. Юрій. – К.: Центр учбової літератури, 2010.
131. Фещенко А. В. Бюджетна система України [Текст] : Навч. пос. / А. В. Фещенко, П. В. Проноза, Н. В. Кузьминчук – К.: «Кондор», 2008.
132. Финансовое право [Текст] / Под ред. Е. Ю. Грачевой, Г. П. Толстопятенко. – М.: ООО «ТК Велби», 2003.
133. Финансовое право [Текст] / Под ред. проф. И. Н. Пахомова. – Х.: ООО «Одиссей», 2003.
134. Финансы [Текст] : Учебник для вузов / Под ред. Л. А. Дробозиной. – М.: ЮНИТИ, 2000.
135. Фінанси [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2011/07/05/244018>>.
136. Фінанси [Текст] : Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. Дисципліни / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн, А. А. Славкова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2006.
137. Фінанси [Текст] : Учебник для вузов / Под ред. В.В. Ковалева. – М.: ПБОЮЛ М.А.Захаров, 2001.
138. Фінанси. Грошовий обіг. Кредит [Текст] : Підручник / За ред. Л. О. Дробозиної – Рівне: ВЕРТЕКС, 2001.
139. Фінансовий менеджмент [Текст] : Підр. / Кер. кол. автор. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005.

140. Царук О. В. Інформаційне забезпечення статистичного аналізу та оцінки державного боргу [Текст] / О. В. Царук // НТІ.– 2006. – № 1.– С. 35-38.
141. Царук О. В. Концептуальні основи та статистичні індикатори оцінки боргової безпеки держави [Текст] / О. В. Царук // Світ фінансів.– 2007.– № 1 (10).– С. 46-50.
142. Чемерис Л. Проблеми забезпечення економічної безпеки України [Текст] / Л. Чемерис // Збірник тез доповідей II Науково-практичного семінару з міжнародною участю (16-18 грудня 2008 року). – Тернопіль, 2008. – С. 244-245.
143. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення [Текст] / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К.: НІСД, 1997.
144. Этапы развития мировых финансов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:< <http://www.worldconomy.ru> >.
145. Юрій С. І. Казначейська система [Текст] : Підручник / С. І. Юрій, В. І. Стоян, М. Й. Мац. – Тернопіль: Карт-бланш, 2009.
146. Юрій С. І. Соціальне страхування [Текст] : Підручник / С. І. Юрій, М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська. – К.: Кондор, 2009.
147. Юрій С. І. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні [Текст] : монографія / С. І. Юрій – Тернопіль: ТНЕУ, 2010.
148. Юрія С. І. Фінанси [Текст]: Підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008.
149. Ющенко В. А., Міщенко В. І. Управління валютними ризиками: Навчальний посібник [Текст] / В. А. Ющенко, В. І. Міщенко. – К.: «Знання», КОО, 1998.
150. The world factbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2186rank.html>>.
151. Investadviser.com.ua – Ризики для фінансової системи ЄС значно зросли [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.investadviser.com.ua/ukr/news/5907.html>

ПРАКТИКУМ

**здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
071 «Бухгалтерський облік та оподаткування»**

Укладачі:

**БЛИЗНЮК Оксана Пвлівна
ІВАНЮТА Оксана Миколаївна**

**Відповідальний за випуск зав. кафедри фінансів, та облку
д-рекон. наук, проф. А.С. Крутова**

Авторська редакція

План навчально-методичних видань ХДУХТ 2020 р.

Видавець і виготівник

**Харківський державний університет харчування та
торгівлі вул. Клочківська, 333, м. Харків, 61051.**

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4417 від 10.10.2012 р.